

भारतीय प्रतिभूति और विनिमय बोर्ड
Securities and Exchange Board of India

NSE
IPFT

NSDL
Technology, Trust & Risk

CDSL

X-MSE
Bombay Stock Exchange

ડિસ્ક્લેઈમર:

આ પ્રકાશનમાં ભૂલચૂકો નિવારવા માટેના દરેક પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યા છે, તેમ છતાં પ્રકાશકો આ પ્રકાશનમાંની માહિતીના વપરાશ દ્વારા કોઈને પણ, કોઈ પણ પ્રકારની ખોટ કે નુકસાન થાય એ માટે જવાબદાર નથી.

સંયુક્તપણે પ્રકાશિત:

- સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા
- બીએસઈ લિમિટેડ
- નેશનલ સિક્યુરિટીઝ ડિપોઝિટરી લિમિટેડ
- નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ
- સેન્ટ્રલ ડિપોઝિટરી સર્વિસીસ (ઈન્ડિયા) લિમિટેડ
- મેટ્રોપોલિટન સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ

તારીખ: ઓક્ટોબર, ૨૦૧૯

વાચક માટે નોંધ:

આ પુસ્તિકાનો હેતુ સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ અંગેની મૂળભૂત માહિતી સંક્ષિપ્તમાં પૂરી પાડવાનો છે. વધુ માહિતી માટે તમે સેબી, બીએસઈ, એનએસઈ, એનએસડીએલ અને સીડીએસએલની વેબસાઈટ્સ પર જઈ શકો છો.

અનુક્રમણિકા

ક્રમાંક	અનુક્રમણિકા	પાના નં
૧.	પરિચય	૧
૨.	સિક્યુરિટીઝ માર્કેટનું નિયામક માળખું	૧
૩.	સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ એટલે શું ?	૨
૪.	પ્રાઈમરી અને સેકન્ડરી માર્કેટ	૪
૫.	સિક્યુરિટીઝ બજારમાં માર્કેટ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઈન્સ્ટિટ્યૂશન્સ અને માર્કેટ ઈન્ટરમીડિયરીઝ કોણ છે ?	૭
૬.	મૂડીરોકાણના મૂળભૂત નિયમો	૮
૭.	સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણનાં મુખ્ય જોખમો	૧૦
૮.	સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ પૂર્વેની આવશ્યકતાઓ	૧૧
૯.	બેઝિક સર્વિસીસ ડિમેટ એકાઉન્ટ (બીએસડીએ)	૧૨
૧૦.	ખાતું ખોલવા માટેની વિધિ:નો ચોર કલાયન્ટ (કેવાયસી)	૧૪
૧૧.	પાવર ઓફ એટર્ની	૧૫
૧૨.	નોમિનેશન	૧૬
૧૩.	સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં હું રોકાણ કઈ રીતે કરી શકું ?	૧૬
૧૪.	પ્રાઈમરી માર્કેટ મારફત મૂડીરોકાણ	૧૬
૧૫.	પ્રાઈમરી માર્કેટમાં મૂડીરોકાણ કરવાની પ્રક્રિયા	૧૭
૧૬.	એપ્લિકેશન સપોર્ટેડ બાય બ્લોકડ એમાઉન્ટ(એએસબીએ)	૧૮
૧૭.	સેકન્ડરી માર્કેટ મારફતે મૂડીરોકાણ	૧૯
૧૮.	ટ્રેડિંગ દિવસો અને ટ્રેડિંગ અને સેટલમેન્ટ સાઈકલ	૨૦
૧૯.	કોન્ટ્રેક્ટ નોટ	૨૧
૨૦.	રનિંગ એકાઉન્ટ ઓથોરાઈઝેશન	૨૨
૨૧.	ટ્રેડ વેરિફિકેશન	૨૩

ક્રમાંક	અનુક્રમણિકા	પાના નં.
૨૨.	માર્જિન એટલે શું ?	૨૩
૨૩.	સ્ટોક બ્રોકર અને ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સ પાસેથી સ્ટેટમેન્ટ ઓફ એકાઉન્ટ	૨૪
૨૪.	કોન્સોલિડેટેડ એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ (સીએએસ)	૨૪
૨૫.	ડેરિવેટિવ્સ માર્કેટ	૨૫
૨૬.	મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ	૨૬
૨૭.	એક્સચેન્જ ટ્રેડેડ ફંડ્સ (ઈટીએફ)	૨૮
૨૮.	સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં ફરિયાદ નિવારણ, સેબી સ્કોર્સ, આર્બિટ્રેશન મિકેનીઝમ અને ડિફોલ્ટર કલેઈમ	૨૯
૨૯.	સ્ટોક એક્સચેન્જનો ઈન્વેસ્ટર સર્વિસીસ સેલ	૩૦
૩૦.	આર્બિટ્રેશન મિકેનીઝમ	૩૦
૩૧.	દાવો ન કરાયેલી/ ન ચૂકવાયેલી રકમ વિશેની માહિતી - આઈઈપીએફ	૩૧
૩૨.	એનેક્ષર-૧: સિક્યુરિટીઝમાં મૂડીરોકાણ/ટ્રેડિંગ માટે શું કરવું અને શું ન કરવું	૩૨
૩૩.	એનેક્ષર-૨: રોકાણકારના હક અને ફરજો	૩૫
૩૪.	એનેક્ષર-૩: અનરજિસ્ટર્ડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ વિરુદ્ધની ચેતવણી	૩૭
૩૫.	એનેક્ષર-૪: અસ્ખામાં યુનિફાઈડ પેમેન્ટ ઈન્ટરફેસ (યુપીઆઈ)	૪૦
૩૬.	એનેક્ષર-૫: પારિભાષિક શબ્દાવલી	૪૨

સેબી, બીએસઈ, એનએસઈ, એનએસડીએલ, સીડીએસએલ

નિઃશુલ્ક વિતરણ માટે

સ્વાગત સાથે નમસ્તે

તમે સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ કરવા માગતા રોકાણકાર છો? જો એમ હોય તો, સિક્યુરિટીઝ બજારમાં તમે રોકાણ કરો એ પૂર્વે તમને સિક્યુરિટીઝ બજારની પાયાની સંકલ્પનાઓ સમજવાનું ગમશે. આ પુસ્તિકા કોઈ ખાસ રોકાણ માટેની માર્ગદર્શિકા નથી, પરંતુ તે સિક્યુરિટીઝ માર્કેટની પાયાની માહિતી પૂરી પાડે છે. આ પુસ્તિકા રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયા (આરબીઆઈ), ઈન્સ્યુરન્સ રેગ્યુલેટરી એન્ડ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા (આઈઆરડીએઆઈ), પેન્શન ફંડ રેગ્યુલેટરી એન્ડ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (પીએફઆરડીએ), મિનિસ્ટ્રી ઓફ કોર્પોરેટ અફેર્સ (એમસીએ) વગેરે જેવા અન્ય નિયામકોના માળખા હેઠળનાં મૂડીરોકાણ સંબંધિત નથી.

સિક્યુરિટીઝ બજારનું નિયામક માળખું

શેર્સ, મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સના યુનિટ્સ, ડેરિવેટિવ્સ, બોન્ડ્સ, વગેરે અને સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ સેબી એક્ટ, ૧૯૯૨ અને વિવિધ સેબી નિયમનો/સરક્યુલર્સ/ માર્ગદર્શિકાઓ/ આદેશો હેઠળ સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા (સેબી)ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે.

સેબી એક્ટ હેઠળ ૧૨ એપ્રિલ, ૧૯૯૨ એ સેબીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. સેબીનું કામ રોકાણકારોનાં સિક્યુરિટીઝમાંનાં હિતોની રક્ષા, સિક્યુરિટીઝ માર્કેટના વિકાસને ઉત્તેજન આપવાનું અને સિક્યુરિટીઝ બજારનું નિયમન કરવાનું તેમ જ તેને સંબંધિત બધી બાબતો છે.

અત્યારે ભારતીય સિક્યુરિટીઝ માર્કેટનું નિયમન નીચે જણાવેલા મુખ્ય ચાર કાનૂન દ્વારા કરવામાં આવે છે:

- a) સેબી એક્ટ, ૧૯૯૨ કે જેમાં સેબીને સિક્યુરિટીઝમાં (૯) રોકાણકારોની હિતોની રક્ષા કરવાની, (૯૯) સિક્યુરિટીઝ માર્કેટના વિકાસને ઉત્તેજન આપવાની અને (૯૯૯) સિક્યુરિટીઝ માર્કેટના નિયમનની કાનૂની સત્તા પ્રાપ્ત થયેલી છે.
- b) કંપનીઝ એક્ટ, ૨૦૧૩ કે જેમાં સિક્યુરિટીઝના ઈશ્યુ, એલોટમેન્ટ, ટ્રાન્સફર અને સિક્યુરિટીઝના પબ્લિક ઈશ્યુ સંબંધિત નિયમોની જોગવાઈઓ છે.
- c) સિક્યુરિટીઝ કોન્ટ્રેક્ટ્સ (રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૫૬ કે જે સ્ટોક એક્સચેન્જમાં સિક્યુરિટીઝના સોદાઓને માન્યતા અને નિયમન પૂરાં પાડે છે.
- d) ડિપોઝિટરી એક્ટ, ૧૯૯૬ કે જેમાં ડિમટીરિયલાઈઝડ (ડિમેટ) કરેલા શેર્સની ઈલેક્ટ્રોનિક જાળવણી અને માલિકીના ટ્રાન્સફરની જોગવાઈ છે.

શું

સિક્યુરિટીઝ અને સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ શું છે ?

સિક્યુરિટીઝ કંપનીઓ, સંસ્થાઓ વગેરે દ્વારા ઈશ્યુ કરવામાં આવતાં ફાઈનાન્સિયલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ છે, જે નાણાકીય મૂલ્ય ધરાવે છે. સિક્યુરિટીઝને મુખ્યત્વે બે પ્રકારમાં વહેંચી શકાય:

ડેટ સિક્યુરિટીઝ રોકાણકાર પાસેથી કંપની કે સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવેલા ઋણને પ્રદર્શિત કરે છે, જે રોકાણકારને પરત ચુકવાવું જ જોઈએ. ડેટ સિક્યુરિટીઝને ડિબેન્યર્સ અથવા બોન્ડ્સ કહેવામાં આવે છે. રોકાણકાર જે ડેટ સિક્યુરિટીઝમાં રોકાણ કરે છે તે વ્યાજની ચુકવણી અને (રોકેલી) મૂળરકમ પરત પ્રાપ્ત કરવાનો હક ધરાવે છે. ડેટ સિક્યુરિટીઝ એક નિશ્ચિત સમયમર્યાદા માટે ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે, જેને મુદત સમાપ્ત થતાં સિક્યુરિટીઝના ઈશ્યુઅર દ્વારા રિડીમ કરી શકાય છે. ડેટ સિક્યુરિટીઝ સિક્યોર્ડ (ગીરવે રાખેલી અસ્ક્યામત દ્વારા) અથવા અનસિક્યોર્ડ (અસુરક્ષિત) હોઈ શકે છે.

ડેરિવેટિવ્સ એવાં ફાઈનાન્સિયલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ છે, જેનું મૂલ્ય અન્ય અસ્ક્યામતો જેવી કે શેર્સ, ડેટ સિક્યુરિટીઝ વગેરે પર નિર્ભર હોય છે. મુખ્ય પ્રકારનાં એક્સચેન્જ ટ્રેડેડ ડેરિવેટિવ્સ ફ્યુચર્સ અને ઓપ્શન્સ છે.

મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ એવા પ્રકારનાં નાણાકીય ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ છે, જેની રચના ઘણા રોકાણકારો પાસેથી એકત્ર કરેલા ભંડોળ દ્વારા કરવામાં આવે છે. આ ફંડ્સ, પછી સિક્યુરિટીઝ જેવી કે શેર્સ, બોન્ડ્સ, મની માર્કેટ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ અને અન્ય અસ્ક્યામતોમાં રોકાણ કરે છે.

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ એવી બજાર છે જ્યાં કંપનીઓ સિક્યુરિટીઝ જેવી કે ઈક્વિટી શેર્સ, ડેટ સિક્યુરિટીઝ, ડેરિવેટિવ્સ, મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ વગેરે રોકાણકારો (જનતા)ને ઈશ્યુ કરી ભંડોળએકત્ર કરે છે અને એવી જગ્યા પણ છે જ્યાં રોકાણકારો વિવિધ સિક્યુરિટીઝ (શેર્સ, બોન્ડ્સ વગેરે) ખરીદી કે વેચી શકે છે. એક વાર શેર્સ (અથવા સિક્યુરિટીઝ) પબ્લિકને ઈશ્યુ કરાય એ પછી કંપનીએ શેર્સ (અથવા સિક્યુરિટીઝ)ને માન્યતાપ્રાપ્ત સ્ટોક એક્સચેન્જમાં લિસ્ટ કરાવવા આવશ્યક છે. સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ મૂડીબજારનો હિસ્સો છે.

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટનું મુખ્ય કામ રોકાણકારો પાસેથી બચતોને એકત્ર કરી જેમને જરૂર છે એમને વહેંચવાનું છે. રોકાણકારો જ્યારે ભંડોળની આવશ્યકતા ધરાવતી કંપનીઓ કે હસ્તીઓની સિક્યુરિટીઝમાં મૂડી રોકે છે ત્યારે આ શક્ય બને છે. તેની સામે રોકાણકારોને વ્યાજ, ડિવિડંડ, મૂડીમાં મૂલ્યવૃદ્ધિ, બોનસ વગેરે જેવા લાભ પ્રાપ્ત થાય છે. આવાં મૂડીરોકાણ દેશના આર્થિક વિકાસમાં યોગદાન આપે છે.

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ બે સ્વતંત્ર અને અભિન્ન વિભાગ ધરાવે છે, જે નીચે પ્રમાણે છે:

પ્રાઈમરી માર્કેટ: આ બજારને નવા ઈશ્યુની બજાર પણ કહેવામાં આવે છે, જેમાં કંપનીઓ/સંસ્થાઓ નવી સિક્યુરિટીઝ (શેર્સ, ડિબેન્ચર્સ, બોન્ડ્સ વગેરે) ઈશ્યુ કરીને જનતા પાસેથી ભંડોળ (મૂડી) એકત્ર કરે છે.

સિક્યુરિટીઝના ઈશ્યુઅરના મુખ્યત્વે બે પ્રકાર છે:

- કોર્પોરેટ હસ્તીઓ, જેઓ મુખ્યત્વે ઈક્વિટી ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ (શેર્સ) અને ડેટ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ (બોન્ડ્સ, ડિબેન્ચર્સ વગેરે) ઈશ્યુ કરે છે.
- સરકાર (કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર) કે જે ડેટ સિક્યુરિટીઝ (ડેટેડ સિક્યુરિટીઝ અને ટ્રેઝરી બિલ્સ) ઈશ્યુ કરે છે.

પ્રાઈમરી માર્કેટમાં આટલી ટાઈપના ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે:

- A. **પબ્લિક ઈશ્યુ:** બધા લોકોને સિક્યુરિટીઝ ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે અને તેમાં કોઈ પણ અરજી કરી શકે છે. ઈક્વિટી શેર્સના પબ્લિક ઈશ્યુને નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેના પ્રકારોમાં વહેંચી શકાય:
- B. **ઈનિશિયલ પબ્લિક ઓફરિંગ (આઈપીઓ)** કે જેમાં કંપની દ્વારા શેર્સની સૌપ્રથમ પબ્લિક ઓફર રોકાણકારોને કરવામાં આવે છે. આઈપીઓ નીચે પ્રમાણેના સ્વરૂપના હોઈ શકે છે:
- નવા શેર્સનો ઈશ્યુ કે જેમાં કંપની દ્વારા સાર્વજનિક રોકાણકારોને નવા શેર્સ ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે. આ પ્રકારના ઈશ્યુમાં રોકાણકારોનાં નાણાં કંપની પાસે એ હેતુમાં વપરાવા માટે જાય છે જે હેતુ માટે ઈશ્યુ કરવામાં આવ્યો હોય.
 - ઓફર ફોર સેલ કે જેમાં વર્તમાન શેરહોલ્ડરો જેવા કે પ્રમોટરો અથવા નાણાસંસ્થાઓ અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ પબ્લિકને શેર્સ ઓફર કરે છે. આ પ્રકારના ઈશ્યુમાં રોકાણકારોનાં ફંડ્સ શેર્સના વેચાણકર્તાઓ પાસે જશે નહિ કે કંપની પાસે.
- A. **ફોલો ઓન પબ્લિક ઓફર (એફપીઓ) :** આ ઓફર ઈશ્યુઅર કે કંપની દ્વારા કરવામાં આવે છે, જેણે ભૂતકાળમાં આઈપીઓ કર્યો હોય અને પબ્લિકને નવી સિક્યુરિટીઝ ઓફર કરતા હોય.
- B. **પ્રેફરેન્શિયલ ઈશ્યુ:** આ મોડમાં પસંદ કરાયેલા રોકાણકારોના સમૂહ જેવા કે પ્રમોટરો, વ્યૂહાત્મક રોકાણકારો, કર્મચારીઓ વગેરેને સિક્યુરિટીઝ ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે.
- C. **રાઈટ ઈશ્યુ:** જ્યારે કંપની તેના વર્તમાન શેરધારકોને નવા ઈશ્યુ કરાયેલા શેર્સમાં તેમના વર્તમાન શેરહોલ્ડિંગના પ્રમાણમાં રોકાણ કરવાનો હક આપે છે તેને રાઈટ ઈશ્યુ કહેવામાં આવે છે.

D. બોનસ ઈશ્યુ: જ્યારે વર્તમાન શેરધારકોને તેમના વર્તમાન શેરહોલ્ડિંગના પ્રમાણમાં અતિરિક્ત ખર્ચ વિના મફતમાં શેર્સ ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે તેને બોનસ ઈશ્યુ કહેવામાં આવે છે.

જનતા પાસેથી ભંડોળએકત્ર કરવા કંપનીઓએ સેબીમાં ઓફર ડોક્યુમેન્ટ ફાઇલ કરવાનો હોય છે, જેને ડ્રાફ્ટ રેડ હેરિંગ પ્રોસ્પેક્ટસ કહેવામાં આવે છે. રોકાણકારે કંપનીના ઓફર ડોક્યુમેન્ટને કાળજીપૂર્વક વાંચીને રોકાણ કરવાનો નિર્ણય લેવો જોઈએ. ઓફર ડોક્યુમેન્ટમાં કંપની, તેના પ્રમોટરો, પ્રોજેક્ટ, નાણાકીય વિગતો, નાણાં એકત્ર કરવાનો હેતુ, ઈશ્યુની શરતો વગેરે સંબંધિત માહિતી અને ડિસ્ક્લોઝર્સ હોય છે. પ્રોસ્પેક્ટસમાં કંપનીનો ઈતિહાસ, પ્રમોટરોની વિગતો, બિઝનેસ મોડેલ, કંપનીનો નાણાકીય ઈતિહાસ, વેપારનાં જોખમો, નાણાં એકત્ર કરવા પાછળનો હેતુ, ઈશ્યુની શરતો અને એવી અન્ય માહિતી જે રોકાણકારને એ કંપનીમાં રોકાણ કરવા માટેનો માહિતીપૂર્ણ નિર્ણય લેવામાં સહાયક થાય. પ્રાઈમરી માર્કેટમાં જે સિક્યોરિટીઝ જારી કરવામાં આવે છે તે માન્ય સ્ટોક એક્સચેન્જ પર ઈશ્યુ બંધ થવાની તારીખથી છ કરતાં ઓછા કાર્યકારી દિવસોમાં સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ આ શેર્સ માન્ય સ્ટોક એક્સચેન્જ પર સૂચિબદ્ધ થાય છે, જ્યાં શેર્સનું ટ્રેડિંગ થાય છે.

કંપની દ્વારા ફાળવવામાં આવેલા શેરનું રોકાણકારના ડીમેટ ખાતામાં જમા થાય છે, જે સેબીમાં રજિસ્ટર્ડ થયેલા ડિપોઝિટરી સહભાગી (ડીપી) દ્વારા ડિપોઝિટરીમાં જાળવવામાં આવે છે. રોકાણકાર સેબીના રજિસ્ટર્ડ સ્ટોક બ્રોકર દ્વારા સ્ટોક એક્સચેન્જ પર શેર વેચી શકે છે અને નાણાં પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

સેકન્ડરી માર્કેટ: એકવાર પ્રાઈમરી માર્કેટમાં સિક્યોરિટીઝ ઈશ્યુ થઈ જાય પછી, તે સ્ટોક એક્સચેન્જો પર લિસ્ટ થાય છે અને રોકાણકારો તેને સ્ટોક એક્સચેન્જો મારફત આ લિસ્ટેડ સિક્યોરિટીઝ ખરીદી અથવા વેચી શકે છે.

કોણ

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં માર્કેટ ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર ઈન્સ્ટિટ્યૂશન્સ અને માર્કેટ ઈન્ટરમીડિયરીઝ કોણ છે ?

માર્કેટ ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર ઈન્સ્ટિટ્યૂશન્સ: સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં વ્યવહારો (સિક્યુરિટીઝ ઈશ્યુ કરવી, ખરીદ અને વેચાણ) કરવા માટેનું માળખું સ્ટોક એક્સચેન્જ્સ, ડિપોઝિટરીઝ અને ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશન્સ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે છે, તેમને માર્કેટ ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર ઈન્સ્ટિટ્યૂશન્સ (એમઆઈઆઈઝ) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સેબી રજિસ્ટર્ડ એમઆઈઆઈઝનું લિસ્ટ આ લિન્ક પર ઉપલબ્ધ છે:

<https://www.sebi.gov.in/intermediaries.html>.

સ્ટોક એક્સચેન્જ્સ રાષ્ટ્રવ્યાપી કમ્પ્યુટરાઇઝડ સ્કીન આધારિત ટ્રેડિંગ પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડે છે, જેના પર સિક્યોરિટીઝની ખરીદી અથવા વેચાણ, તેમના રજિસ્ટર્ડ સ્ટોક બ્રોકર્સ મારફત પારદર્શીપણે બજાર નિર્ધારિત ભાવે ઓછામાં ઓછા જોખમે યોગ્ય રીતે કરવામાં આવે છે. ભારતમાં સેબીની માન્યતા પ્રાપ્ત સ્ટોક એક્સચેન્જ્સની સૂચિ આ લિન્ક પર ઉપલબ્ધ છે: <https://www.sebi.gov.in/stock-exchanges.html>. રાષ્ટ્રવ્યાપી મુખ્ય સ્ટોક એક્સચેન્જ્સ છે: બીએસઈ લિમિટેડ (બીએસઈ), નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (એમએસઈ) અને મેટ્રોપોલિટન સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (એમએસઈ).

ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશન્સ: ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશન્સની મુખ્ય કામગીરી સ્ટોક એક્સચેન્જ પર થયેલા સોદાના સેટલમેન્ટની ગેરન્ટી પૂરી પાડવાની છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશન એવી ખાતરી આપે છે કે પ્રત્યેક ખરીદદારને સિક્યુરિટીઝ અને પ્રત્યેક વેચાણકર્તાને વેચેલી સિક્યુરિટીનાં નાણાં મળી રહેશે.

ડિપોઝિટરીઝ: ડિપોઝિટરીઝ એ ઈન્સ્ટિટ્યૂશન્સ છે જે રોકાણકારોની સિક્યુરિટીઝ ડિમટીરિયલાઈઝ્ડ/ઈલેક્ટ્રોનિક રૂપે જાળવે છે અને તેના રજિસ્ટર્ડ ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સ મારફત રોકાણકારોને ડિમેટ સર્વિસ પૂરી પાડે છે. આપણા દેશમાં બે ડિપોઝિટરી છે, નામે, નેશનલ સિક્યુરિટીઝ ડિપોઝિટરી લિમિટેડ (એનએસડીએલ) અને સેન્ટ્રલ ડિપોઝિટરી સર્વિસીસ ઓફ (ઈન્ડિયા) લિમિટેડ (સીડીએસએલ).

માર્કેટ ઈન્ટરમીડિયરીઝ પ્રાઈમરી અને સેકન્ડરી માર્કેટની સરળકામગીરી માટે મહત્વપૂર્ણ છે. આ માર્કેટ ઈન્ટરમીડિયરીઝ સિક્યુરિટીઝની ખરીદી અને વેચાણના ઓર્ડર્સનો અમલ કરે છે, સિક્યુરિટીઝનું કામકાજ કે વિતરણ કરે છે અને સિક્યુરિટીઝના ટ્રેડિંગ સંબંધિત માહિતી પૂરી પાડે છે. કેટલીક મહત્વપૂર્ણ ઈન્ટરમીડિયરીઝ સ્ટોક બ્રોકર્સ, ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સ, મર્યન્ટ બેન્કર્સ, શેર એન્ડ ટ્રાન્સફર એજન્ટ્સ, રજિસ્ટ્રાર્સ વગેરે છે. આ બધી ઈન્ટરમીડિયરીઝ સેબીમાં રજિસ્ટર્ડ છે અને તેમણે રોકાણકારોનાં હિતોની રક્ષા માટેના નક્કી કરાયેલા નિયમોનું પાલન કરવાનું રહે છે. સેબીમાં રજિસ્ટર્ડ ઈન્ટરમીડિયરીઝનું લિસ્ટ આ લિન્ક પરથી મળી શકશે: <https://www.sebi.gov.in>.

મૂડીરોકાણની મૂળભૂત બાબતો

તમે સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ કરવાનું શરૂ કરો એ પૂર્વે તમારે તમારા રોકાણના હેતુ, લક્ષ્યાંકો અને જોખમ ઉઠાવવાની ક્ષમતા (તમે કેટલું જોખમ ખમી શકો એમ

છો એ) જાણી અને સમજી લેવાની રહેશે. મૂડીરોકાણના પ્રત્યેક નિર્ણયમાં તમારી જરૂરિયાતોનું પ્રતિબિંબ પડવું જોઈએ અને તે તમારી પસંદ

પ્રમાણોનું હોવું જોઈએ. ઉદાહરણ તરીકે તમે સલામત રોકાણ ઈચ્છો છો કે જેમાં સ્થિર વળતર મળતું હોય અથવા થોડું અધિક જોખમ ઉઠાવીને વધુ વળતર આપતાં પ્રોડક્ટ્સમાં રોકાણ કરવા માગો છો. પ્રત્યેક મૂડીરોકાણ તેના મૂળ મૂલ્યમાં ફેરફાર થવાનું જોખમ ધરાવતું હોય છે. ઉદાહરણ તરીકે, ઓટોમોબાઈલ ઉદ્યોગના શેર્સમાં રોકાણ ઓટોમોબાઈલ ઉદ્યોગ સાથે જોડાયેલા જોખમને આકર્ષિત કરશે (વેચાણ ઉપર અથવા નીચે થઈ શકે છે અથવા એક બ્રાન્ડની કાર અન્ય બ્રાન્ડ કરતાં વધુ વેચાઈ શકે છે, વગેરે). એક વાર તમે જોખમ લેવાની ક્ષમતા અને તમારા લક્ષ્યાંકો નક્કી કર્યા પછી તમે કેટલી રકમ કેટલા સમય માટે રોકવા માગો છો એ નક્કી કરો. પ્રત્યેક રોકાણકારની જોખમ લેવાની શક્તિ ભિન્ન ભિન્ન હોય છે અને તેનો આધાર રોકાણના હેતુ અને ઉંમર પર પર નિર્ભર હોઈ શકે છે.

રોકાણકારોને તેમના હકો, જવાબદારીઓ, શું કરવું, શું ન કરવું અંગે સારી એવી જાણકારી હોવી જોઈએ, જે સેબી અને સ્ટોક એક્સચેન્જ્સની વેબસાઈટ્સ પર ઉપલબ્ધ છે અને આ પુસ્તિકાના એનેક્ષર્સ-૧ માં પણ એ જાણકારી આપવામાં આવી છે. એની સાથેના ઉમેરામાં રોકાણકારોના હક અને ફરજો એનેક્ષર-૨ માં જોડવામાં આવ્યાં છે.

રોકાણકારોએ કંપનીના શેરમાં રોકાણ કરતાં પહેલાં બધી જાણકારી પ્રાપ્ત કરી નિર્ણય લેવો જોઈએ. તેઓએ કંપની સાથે સંબંધિત તમામ માહિતી જેમ કે કંપની, તેના પ્રમોટરો, પ્રોજેક્ટ વિગતો, નાણાકીય વિગતો વગેરેને કાળજીપૂર્વક વાંચવી જોઈએ. આ વિગતો સ્ટોક એક્સચેન્જની વેબસાઈટ્સ પર મળી શકે છે.

સિક્યોરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ કરવા માટે, રોકાણકારો સેબીમાં રજિસ્ટર્ડ કોઈ પણ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝરનો સંપર્ક કરી શકે છે. સેબી રજિસ્ટર્ડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સની સૂચિ આ લિંક પર મળી શકે છે: <https://www.sebi.gov.in>.

જો કે, રોકાણકારોએ નહીં નોંધાયેલ રોકાણ સલાહકારોની અનિયંત્રિત રોકાણ સલાહ સામે સાવચેતી રાખવી જોઈએ. વિગતો માટે, તમે આ પુસ્તિકાનો જોડાણ III નો સંદર્ભ લો.

સિક્યોરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ કરવામાં મહત્વનાં જોખમો:

- **બજારનું જોખમ અથવા સિસ્ટેમેટિક રિસ્ક:** નાણાકીય બજારોની એકંદર કામગીરીને અસર કરતાં પરિબળોને કારણે રોકાણકાર નુકસાન થઈ શકે છે.
- **અનસિસ્ટેમેટિક રિસ્ક:** કોઈ પણ કંપની અથવા ઉદ્યોગ સંબંધિત અનિશ્ચિતતાઓને પગલે સર્જાતા જોખમને અનસિસ્ટેમેટિક રિસ્ક કહેવાય છે.
- **કુગાવાનું જોખમ:** ખરીદ શક્તિના જોખમને કુગાવાનું જોખમ કહેવામાં આવે છે.
- **પ્રવાહિતાનું જોખમ:** કોઈ પણ રોકાણ જ્યારે ખોટ કે જોખમ ઘટાડવા ઝડપથી ખરીદી કે વેચી ન શકાય તેને પ્રવાહિતાનું જોખમ કહેવામાં આવે છે. રોકાણના વૈવિધ્યીકરણ દ્વારા આ જોખમને ઓછું કરી શકાય છે.
- **બિઝનેસ રિસ્ક:** બજારની અથવા નાણાકીય સ્થિતિ પ્રતિકૂળ હોવાને પગલે વેપાર બંધ કરવામાં આવે એવા જોખમને બિઝનેસ રિસ્ક કહેવામાં આવે છે.
- **વોલેટિલિટી રિસ્ક:** કંપનીઓ સામે નિષ્ફળ જવાનું જોખમ ન હોય તો પણ તેના શેર્સના ભાવ ઉપરનીચે થતા હોય છે એને વોલેટિલિટી રિસ્ક કહેવામાં આવે છે.

- **કરન્સી રિસ્ક:** ફોરેન એક્સચેન્જ રેટ્સની ચડઊતરથી સર્જાતા જોખમને કરન્સી રિસ્ક કહે છે. રોકાણકાર જ્યારે ફોરેન કરન્સી અથવા ફોરેન કરન્સી ટ્રેડેડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટમાં રોકાણ કરે ત્યારે આ જોખમ રહે છે.

જોખમને કઈ રીતે ઘટાડવું ?

વિવિધ રીતે રોકાણકારો જોખમ ઘટાડી શકે છે. રોકાણકાર તેના પોર્ટફોલિયોમાં વૈવિધ્ય લાવીને એટલે કે વિવિધ ક્ષેત્રો અને કંપનીઓમાં વહેંચીને જોખમ ઘટાડી શકે છે. બજાર નિયામક સેબી, એક્સચેન્જસ અને અન્ય ઈન્ટરમીડિયરીઝ જોખમને ઘટાડવા અને તેને મેનેજ કરવા માટેની સતત કામગીરી કરે છે.

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ માટે પૂર્વની આવશ્યકતાઓ

ઈક્વિટી શેર્સમાં રોકાણ કરવા રોકાણકારે ત્રણ ખાતાં ખોલાવવાની જરૂર રહે છે, જેનાં નામ છે: બેન્ક એકાઉન્ટ, ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ, ડિમેટ એકાઉન્ટ.

- બેન્ક એકાઉન્ટ.**
- સ્ટોક એક્સચેન્જમાં સિક્યુરિટીઝની ખરીદી અને વેચાણ કરી શકાય એ માટે સેબીમાં રજિસ્ટર્ડ એવા સ્ટોક બ્રોકર પાસે ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ અથવા બ્રોકિંગ એકાઉન્ટ ખોલવવું. ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ ખોલવા તમારે એકાઉન્ટ ઓપનિંગ ફોર્મ ભરવાનું રહે અને નો ચોર ક્લાયન્ટ (કેવાયસી) ડોક્યુમેન્ટ્સ સુપરત કરવાના રહે.**

ખાતું ખોલવાનું ફોર્મ ભરતી વખતે નીચેની સાવચેતીઓ લો:

વિવિધ એક્સચેન્જોમાં વેપાર માટેની પસંદગીઓ સૂચવતી વખતે તમારે તમારી સહીઓ કરવી જોઈએ.

તમારે તમારા એકાઉન્ટ્સ પર લાગુ પડતા તમામ શુલ્ક / ફી / બ્રોકરેજની કાળજીપૂર્વક નોંધ લેવી જોઈએ અને તેનો રેકોર્ડ રાખવો જોઈએ.

એ ઉપરાંત એ જ ફોર્મમાં તમારે તમારી પસંદગીના એક્સચેન્જ અને સેગમેન્ટ (કેશ, એફએન્ડઓ, કરન્સી ડેરિવેટિવ્સ કે અન્ય કોઈ સેગમેન્ટ્સ) જણાવવાના રહે. ડેરિવેટિવ્સમાં ટ્રેડિંગ કરવા માટે ડેરિવેટિવ્સ પ્રોડક્ટ્સને સમજવાની આવશ્યકતા છે.

જો તમે રનિંગ એકાઉન્ટ ફેસિલિટી, એક્ઝિક્યુટ પાવર એટર્ની વગેરે અતિરિક્ત સુવિધાઓ જોઈતી હોય તો તમારે સ્ટોક બ્રોકરને ખાસ ઓથોરિટી આપવી પડે જેથી ભવિષ્યમાં કોઈ વિવાદ ન સર્જાય.

એકાઉન્ટ ખોલવાના ફોર્મમાં તમારા ઈમેઈલ એડ્રેસ અને મોબાઈલ નંબર જણાવવો જોઈએ. બ્રોકર અને સ્ટોક એક્સચેન્જ્સ આ સંપર્ક વિગતોનો ઉપયોગ તમને ટ્રેડિંગ સંબંધે અપડેટ્સ રાખવા માટે કરે છે, જે તમારા માટે મહત્વપૂર્ણ છે.

તમારે હંમેશાં એકાઉન્ટ ઓપનિંગ ફોર્મની કોપી તમારા રેકોર્ડ્સમાં રાખવા માટે માગવી જોઈએ.

A. ડિમટીરિયલાઈઝ/ઈલેક્ટ્રોનિક ફોર્મમાં સિક્યુરિટીઝ ધારણ કરવા માટે ડિમેટ એકાઉન્ટ ખોલાવવું જોઈએ. કોઈ પણ ડિપોઝિટરીઝના ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ (ડીપી) પાસે આ ખાતું ખોલાવી શકાય છે.

બેઝિક સર્વિસીસ ડિમેટ એકાઉન્ટ (બીએસડીએ): બેઝિક સર્વિસીસ ડિમેટ એકાઉન્ટ એવી વ્યક્તિઓને પૂરું પાડવામાં આવે છે, જેમની પાસે ફક્ત

એક જ ડિમેટ ખાતું છે અને નોન-ડેટ સિક્યુરિટીઝ અને ડેટ સિક્યુરિટીઝ એ પ્રત્યેકના હોલ્ડિંગ્સનું મૂલ્ય બે લાખ રૂપિયાથી અધિક ન હોય.

બીએસડીએ માટેના એન્યુઅલ મેઈનટેનન્સ ચાર્જ્સ (એએમસી) નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેના છે:

સિક્યુરિટી ટાઈપ	હોલ્ડિંગ્સની સ્લેબ વેલ્યુ	ચાર્જ્સ
નોન-ડેટ સિક્યુરિટીઝ માટે	રૂ. ૫૦,૦૦૦ સુધી	એએમસી નથી
	રૂ. ૫૦,૦૦૧ થી રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦ સુધી	રૂ. ૧૦૦ સુધી
ડેટ સિક્યુરિટીઝ માટે	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ સુધી	એએમસી નથી
	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૧ થી રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦ સુધી	રૂ. ૧૦૦ સુધી

કૃપા કરીને આ અંગેના નવા નિયમો માટે સેબી અથવા સંબંધિત ડિપોઝિટરીની વેબસાઇટ તપાસો.

ઉપરોક્ત ત્રણ એકાઉન્ટ્સ (એટલે કે બેંક એકાઉન્ટ, ડિમેટ એકાઉન્ટ અને ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ)ના સંયોજનને ઘણીવાર શ્રી-ઈન - ૧ એકાઉન્ટ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

કૃપા કરીને આ અંગેના નવા નિયમો માટે સેબી અથવા સંબંધિત ડિપોઝિટરીની વેબસાઇટ તપાસો.

ઉપરોક્ત ત્રણ એકાઉન્ટ્સ (એટલે કે બેંક એકાઉન્ટ, ડિમેટ એકાઉન્ટ અને ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ)ના સંયોજનને ઘણીવાર શ્રી-ઈન - ૧ એકાઉન્ટ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

રોકાણકારો કાં તો ઉપરોક્ત ત્રણ ખાતાંને અલગ અલગ ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ / બ્રોકર / સંસ્થા સાથે અલગથી ખોલી શકે છે અથવા તેઓ એક જ ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ / બ્રોકર / સંસ્થાનો પણ સંપર્ક કરી શકે છે, જે કાર્યવાહીના એક જ સેટ સાથે ત્રણેય ખાતાં ખોલવાની સુવિધા પૂરી પાડે છે.

સેબી રજિસ્ટર્ડ સ્ટોક બ્રોકર્સ અને ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સની સૂચિ સેબીની સત્તાવાર વેબસાઇટ (www.sebi.gov.in) અથવા સંબંધિત સ્ટોક એક્સચેંજ અથવા ડિપોઝિટરીની વેબસાઇટ્સ પરથી મેળવી શકાય છે.

ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા: નો ચોર ક્લાયંટ (કેવાયસી) પ્રક્રિયા.

ડીમેટ / ટ્રેડિંગ / બેંક ખાતું ખોલતી વખતે, તમારે નો ચોર ક્લાયંટ (કેવાયસી) દસ્તાવેજો સુપરત કરવા પડશે. ચાલો આપણે સમજીએ કે કેવાયસીનો અર્થ શું છે અને તે ફરજિયાત કેમ છે ?

કેવાયસી પ્રિવેન્શન ઓફ મની લોન્ડરિંગ એક્ટ, ૨૦૦૨ અને તે હેઠળના નિયમો પ્રમાણે ફરજિયાત છે. ડીમેટ / ટ્રેડિંગ / બેંક ખાતું ખોલતી વખતે, ગ્રાહકે ઓળખના પુરાવા અને સરનામાના પુરાવા તરીકે ઓફિશિયલી વેલિડ ડોક્યુમેન્ટ્સ (ઓવીડી) સબમિટ કરવા પડે છે અને આ દસ્તાવેજો કેવાયસી જરૂરિયાતોનો એક ભાગ છે. રોકાણકાર સંબંધિત નિશ્ચિત કરાયેલા દસ્તાવેજો જેમ કે પાનકાર્ડ / યુનિક આઇડેન્ટિફિકેશન (યુઆઈડી) (આધાર) / પાસપોર્ટ / મતદાર આઈડી કાર્ડ / ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ, વગેરે દ્વારા તેની ઓળખ અને સરનામાને સ્થાપિત કરી શકે છે. એકવાર કેવાયસી ફોર્મ સબમિટ થઈ જાય, પછી એક અદ્વિતીય (યુનિક) કેવાયસી આઈડેન્ટિફિકેશન નંબર (કેઆઇએન) જનરેટ થાય છે અને એસએમએસ / ઇમેઇલ દ્વારા ક્લાયન્ટને પહોંચાડવામાં આવે છે. કેવાયસી એક સમયની પ્રક્રિયા છે અને તે બધી ઈન્ટમીડિયેટ્સ માટે માન્ય છે. સિક્યોરિટીઝ માર્કેટમાં બીજી ઈન્ટમીડિયેટ્સ પાસે એકાઉન્ટ ખોલતી વખતે તમારે ફરીથી સમાન પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવાની જરૂર રહેતી નથી.

ટિપ્સ:

- સહી કરો એ પૂર્વે તમે બધા ડોક્યુમેન્ટ્સ વાંચો અને સમજો એ જરૂરી છે
- કોઈ પણ કોરા ડોક્યુમેન્ટ પર સહી ન કરો.
- એકાઉન્ટ ખોલતા સમયની કિટના એનેક્ચરમાં જણાવેલી કઈ બાબતો કરવી અને કઈ ન કરવી, એનું હંમેશાં પાલન કરો.
- તમારા ખાતામાં થયેલા સોદા સંબંધિત એલર્ટ તમને એસએમએસ અને ઈમેઈલ દ્વારા પ્રાપ્ત થાય એ માટે તમારો મોબાઈલ નંબર અને ઈમેઈલ એડ્રેસ બેન્ક, ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ અને સ્ટોક બ્રોકર પાસે જરૂરી રજિસ્ટર કરાવો.

પાવર ઓફ એટર્ની

પાવર ઓફ એટર્ની એ અતિ મહત્વનો ડોક્યુમેન્ટ છે, કારણ કે તેના દ્વારા તમારા ખાતાં અને નાણાં પરના હક અને સંપર્ક અન્ય વ્યક્તિને આપી શકાય છે. સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં હસ્તીને ક્લાયન્ટના એકાઉન્ટ્સ (ટ્રેડિંગ/ડિમેટ/બેન્ક એકાઉન્ટ્સ)ને ઓપરેટ કરવાની સત્તા આપવા પાવર ઓફ એટર્ની (પીઓએ) ક્લાયન્ટ દ્વારા સ્ટોક બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટની તરફેણમાં કરવામાં આવે છે, જેથી ક્લાયન્ટ વતીથી શેર્સની રિલિવરી અને ભંડોળનું પે-ઈન/પે-આઉટ કરી શકાય. સેબીની માર્ગદર્શિકા પ્રમાણે પાવર ઓફ એટર્ની (પીએઓ) ક્લાયન્ટ દ્વારા સ્ટોક બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સની તરફેણમાં કરી શકાય.

સેબીની માર્ગદર્શિકા પ્રમાણે પાવર ઓફ એટર્ની ઈશ્યુ કરવાનું અને સહી કરવાનું ફરજિયાત નથી. પાવર ઓફ એટર્ની સંપૂર્ણપણે વૈકલ્પિક અને સ્વૈચ્છિક છે - જો તમને પાવર ઓફ એટર્ની પર સહી કરવાનું ઉપયોગી જણાતું હોય તો તમે તેના પર સહી કરી શકો છો. કોઈ પણ સમયે તમે પાવર ઓફ એટર્ની રદ પણ કરી શકો છો.

જો તમે સ્ટોક બ્રોકર / ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સની તરફેણમાં પાવર ઓફ એટર્ની (પીઓએ) કરવા માગતા હો તો કૃપા કરીને સેબી / સ્ટોક એક્સચેન્જ / ડિપોઝિટરીઓ સંબંધિત સત્તાવાર વેબસાઇટ્સ પર ઉપલબ્ધ માર્ગદર્શિકાનો સંદર્ભ લો.

નોમિનેશન

નોમિનેશન એ એક સુવિધા છે જે વ્યક્તિગત રોકાણકારને તે વ્યક્તિનું નામાંકન કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે, જે રોકાણકારના મૃત્યુની સ્થિતિમાં રોકાણકારના ડીમેટ ખાતામાં રહેલી સિક્યુરિટીઝ અથવા રિડમ્પશનની રકમ (મ્યુચ્યુઅલ ફંડ એકમોના સંદર્ભમાં)નો દાવો કરી શકે છે.

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં હું કઈ રીતે રોકાણ કરી શકું ?

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ કરવાના ઘણા પ્રકાર છે, જેવા કે

a. પ્રાઈમરી બજાર મારફત મૂડીરોકાણ

જ્યારે એક ઈશ્યુઅર કંપની સામાન્ય પબ્લિક ઓફર મારફત શેર્સ ઈશ્યુ કરે ત્યારે તમે જરૂરી અરજી ફોર્મ ભરીને શેર્સ માટેની અરજી કરી શકો. સિક્યુરિટીઝ ઈશ્યુ કરવા માટે ઈશ્યુઅર કંપનીએ કેટલાક નિયમો, નિયમનો વગેરેનું પાલન કરવું પડે છે. નક્કી કરાયેલા નિયમો અને નિયમનો પ્રમાણે શેર્સની ફાળવણી કરવામાં આવશે. તમને ફાળવવામાં આવેલા શેર્સ તમે ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ (ડીપી) પાસે જાળવેલા ખાતામાં જમા કરવામાં આવશે. જો રોકાણકાર ફિઝિકલ ફોર્મમાં શેર્સ જાળવવા ઈચ્છતો હોય તો તેણે અરજી ફોર્મ ભરતી વખતે તે બાબત જણાવવી પડશે. સિક્યુરિટીઝની ફાળવણી ડિમેટ રૂપે કરવામાં આવશે અને પછીથી રોકાણકારે તેને ફિઝિકલ રૂપમાં ફેરવી લેવાના રહેશે. પબ્લિક ઈશ્યુ બંધ થયા બાદ ફાળવવામાં આવેલા શેર્સ માન્યતાપ્રાપ્ત સ્ટોક એક્સચેન્જમાં લિસ્ટ કરવામાં આવે છે જ્યાં શેર્સનું ટ્રેડિંગ થાય છે.

કૃપયા ખાસ નોંધો:

સેબીની છેલ્લામાં છેલ્લી માર્ગદર્શિકા પ્રમાણે તમે ફિઝિકલ કે ડિમેટ ફોર્મમાં શેર્સ હોલ કરી શકો છો. જોકે ૧એપ્રિલ, ૨૦૧૯થી સિક્યુરિટીઝ ડિમેટ ફોર્મમાં જ ટ્રાન્સફર કરી શકાય છે, એટલા માટે એ સલાહભર્યું છે કે ડિમેટ એકાઉન્ટ ખોલવું અને તેમાં બધી સિક્યુરિટીઝ ડિમેટ ફોર્મમાં હોલ કરવી. જો શેર્સ કાનૂની વારસદારોને વારસા કે ઉત્તરાધિકાર રૂપે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા હોય તો આ નિયમ લાગુ નહિ પડે.

પ્રાઈમરી માર્કેટમાં મૂડીરોકાણની પ્રક્રિયા

પબ્લિક ઇશ્યુ દરમિયાન તમે ઇશ્યુ ખુલ્લો હોય ત્યારે પબ્લિક ઓફર / ઇશ્યુ દરમિયાન કંપનીમાંથી જ કંપનીના શેર્સની સીધી ખરીદી શકો છો.

આ માટે તમારે ઇશ્યુ ખુલ્લો હોય ત્યારે અરજી ફોર્મ ભરવાનું અને પેમેન્ટ કરવાનું. અરજી ફોર્મમાં તમારે નામ, સરનામું, અરજી કરેલા શેર્સની સંખ્યા, બેન્ક ખાતાની વિગતો, જે ડિમેટ ખાતામાં શેર્સ જમા કરવાના હોય એની વિગત વગેરે ભરવાનું હોય છે. રોકાણકારો કે જેમને આઈપીઓમાં અરજી કરવી હોય તેઓ એપ્લિકેશનનાં નાણાંની ચુકવણીના મિકેનીઝમ એપ્લિકેશન સપોર્ટેડ બાય બ્લોકડ એમાઉન્ટ (અસ્બા) અને યુનિફાઈડ પેમેન્ટ ઈન્ટરફેસ (યુપીઆઈ) દ્વારા પણ કરી શકે છે. આ પુસ્તિકામાં પાછળના બંને અંગે વિગતવાર જણાવવામાં આવ્યું છે). એવા કિસ્સામાં રોકાણકારોએ ઓનલાઈન ફોર્મ ભરવાનું રહે, જેમાં તેમણે તેમની પસંદ પ્રમાણે શેર્સની અરજી કરવાની રહે છે. તે શેરોની રકમ કે જેના માટે રોકાણકારોએ અરજી કરી છે, તે પછી રોકાણકારના બેંક ખાતામાં બ્લોક થઈ જાય છે. આઈપીઓની સૂચિની આખી પ્રક્રિયા ઇશ્યુની સમાપ્તિ પછી છ (૦૬) કાર્યકારી દિવસો લે છે. જે રોકાણકારોને શેર ઇશ્યુ કરવામાં આવે છે તેમના ડીમેટ ખાતામાં શેર

જમા થાય છે અને રોકાણકારના બેંક ખાતામાંથી એ શેરોની રકમ ઉધારાય છે. જો શેર ફાળવવામાં ન આવ્યા હોય, તો અરજદાર રોકાણકારના બેંક ખાતામાં બ્લોક કરાયેલી રકમને અન્ય ઉપયોગ થઈ શકે એ માટે છૂટી કરવામાં આવે છે.

ખાસ ચેતવણી:

- કંપનીના શેર્સમાં રોકાણ કરતા પહેલા કંપનીના પ્રોસ્પેક્ટસ / રેડ હેરિંગ પ્રોસ્પેક્ટસ / ઓફર ડોક્યુમેન્ટને કાળજીપૂર્વક વાંચો
- પબ્લિક ઈશ્યુમાં શેર્સ માટે અરજી કરતી વખતે શેર્સની કિંમત અને ક્વોન્ટિટીની કાળજી રાખો
- શેર્સ માટે કરેલી અરજીમાંની કિંમતની નોંધ રાખો.
- બજારના સેન્ટિમેન્ટના આધારે રોકાણ ન કરો, એના બદલે કંપનીનું વિશ્લેષણ કરી સ્માર્ટપણે રોકાણ કરો.

એપ્લિકેશન સપોર્ટેડ બાય બ્લોક એમાઉન્ટ (અસ્બા)

રોકાણકારો હવે અસ્બા મારફત આઈપીઓમાં રોકાણ કરી શકે છે. અસ્બામાં જેટલા શેર્સ માટે અરજી કરી હોય એટલા શેર્સનાં નાણાંની રકમ તમારા ખાતામાં બ્લોક કરી રાખવામાં આવે છે પરંતુ તે શેરોની ફાળવણી સુધી તમારા ખાતામાં જ રહે છે. શેરોની ફાળવણી વગેરે થાય ત્યારે જરૂરી રકમ તમારા ખાતામાં ઉધારવામાં આવે છે. બ્લોક કરાયેલી રકમ પર વ્યાજ મળવાનું ચાલુ રહે છે અને ફાળવણી ન કરવાના કિસ્સામાં રિફંડની આવશ્યકતા રહેતી નથી. આમ, આઈપીઓમાં અરજી કરવા માટે ખરેખર ચેક મોકલવાને બદલે હવે એપ્લિકેશન સપોર્ટેડ બાય બ્લોક એમાઉન્ટ (અસ્બા) દ્વારા અરજી કરી શકો છો, જે સુવિધા કલેક્ટિંગ બેંકોની કેટલીક શાખાઓ દ્વારા ઉપલબ્ધ કરવામાં આવે છે. આ બેંકોની સૂચિ સેબીની વેબસાઇટ પર ઉપલબ્ધ છે. રોકાણકારો હવે ચુકવણીની પદ્ધતિ તરીકે યુનિફાઇડ પેમેન્ટ ઇન્ટરફેસ (યુપીઆઈ)નો ઉપયોગ કરીને

આઈપીઓમાં રોકાણ કરી શકે છે. યુપીઆઈનો ઉપયોગ કરીને રોકાણ કરવાની પ્રક્રિયા એન્ક્વર-૪ માં સમજાવાઈ છે.

સેકંડરી માર્કેટ મારફત મૂડીરોકાણ

એકવાર તમે માન્ય સ્ટોક એક્સચેન્જના સ્ટોક બ્રોકર સાથે ટ્રેડિંગ / બ્રોકિંગ ખાતું ખોલાવો પછી તમે સ્ટોક એક્સચેન્જમાં સ્ટોક બ્રોકર દ્વારા કોઈ પણ કંપનીના શેર ખરીદી અથવા વેચી શકો છો. તમે તમારા બ્રોકર દ્વારા સિક્યોરિટીઝની ખરીદી અથવા વેચાણ માટેનો ઓર્ડર બ્રોકરની વેબસાઇટ પર જઈને ઓનલાઈન ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટનો ઉપયોગ કરીને, બ્રોકરની મોબાઇલ ટ્રેડિંગ એપ્લિકેશન કે કોલ એન્ડ ટ્રેડ સુવિધાનો ઉપયોગ કરીને ફોન દ્વારા, બ્રોકરની ઓફિસની મુલાકાત લઈને અથવા સ્ટોક બ્રોકરની અધિકૃત વ્યક્તિઓ મારફત આપી શકો છો.

ઓર્ડર આપવાના માર્ગો:

ચેતવણી:

- શેર્સની ખરીદી કે વેચાણ સેબી રજિસ્ટર્ડ બ્રોકર કે અધિકૃત વ્યક્તિ મારફત થવાં જોઈએ
- સેકંડરી માર્કેટમાં ટ્રેડિંગ કરતી વખતે બ્રોકરને આપેલા ઓર્ડર્સનો હંમેશાં રેકોર્ડ રાખો.

ટ્રેડિંગ દિવસો અને ટ્રેડિંગ અને સેટલમેન્ટ સાઈકલ

સપ્તાહના શનિવાર અને રવિવાર તેમ જ એક્સચેન્જ દ્વારા જાહેર કરાયેલી રજાઓ સિવાય બધા દિવસ ટ્રેડિંગ થાય છે.

શેરની ખરીદીના કિસ્સામાં, તમારે સંબંધિત સેટલમેન્ટ માટેના પે-ઇન પહેલાં તમારા સ્ટોક બ્રોકરના બેંક ખાતામાં ચુકવણી કરવાની રહેશે (મોટા ભાગે, બ્રોકર દ્વારા તમારા ખરીદીના ઓર્ડરને સફળતાપૂર્વક અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો છે એની પુષ્ટિ મેળવ્યા પછી તરત જ). એ જ રીતે, શેરના વેચાણના કિસ્સામાં, તમારે સંબંધિત પતાવટ માટેના પે-ઇન દિવસ પહેલાં, બ્રોકરના ડિમેટ ખાતામાં શેર ડિલિવર પડશે.

પે-ઇન કે અને પે-આઉટ દિવસ શું છે ? પે-ઇન દિવસ તે દિવસ છે જ્યારે બ્રોકર્સ એક્સચેન્જના ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશનને પેમેન્ટ અથવા સિક્યોરિટીઝ ડિલિવરી કરે છે. પે-આઉટ દિવસ તે દિવસ છે જ્યારે ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશન બ્રોકર્સને પેમેન્ટ કરે અથવા સિક્યોરિટીઝની ડિલિવરી આપે છે. સેટલમેન્ટ સાઈકલ ટી વત્તા રોલિંગ સેટલમેન્ટ બેસિસ પર ૧ એપ્રિલ, ૨૦૦૩થી અમલી છે (જેમાં ટી એટલે ટ્રેડિંગ દિવસ. ઉદાહરણ તરીકે જો સોમવારે સોદો કરવામાં આવ્યો હોય તો તેનું સેટલમેન્ટ (બે ટ્રેડિંગ દિવસ ગણતરીમાં લઈને) બુધવારે કરવામાં આવશે. સ્ટોક એક્સચેન્જ સ ટી વત્તા ર ધોરણે સેટલમેન્ટ થાય એની ચોંપ રાખે છે.

પે-ઇન: બ્રોકર્સના ખાતામાંથી ભંડોળ/સિક્યોરિટીઝ એક્સચેન્જના ખાતામાં ટ્રાન્સફર થાય એને પે-ઇન કહેવાય છે.

પે-આઉટ: સિક્યોરિટીઝના સોદા બાદ બ્રોકર્સના ખાતામાંથી ભંડોળ/સિક્યોરિટીઝ ક્લાયન્ટના ખાતામાં ટ્રાન્સફર થાય તેને પે-આઉટ કહેવાય છે.

આટલી સાવધાની રાખો:

- સેટલમેન્ટના પે-ઈન/પેઆઉટના દિવસે હંમેશાં તમારા બેન્ક ખાતામાં ભંડોળઅને ડિમેટ એકાઉન્ટમાં સિક્યુરિટીઝ પર્યાપ્ત પ્રમાણમાં રાખો.
- પર્યાપ્ત ભંડોળ/સિક્યુરિટીઝ નહિ હોય તો દંડ થશે અને તેથી રોકાણકારને ખોટ વધુ ખોટ થશે.

કોન્ટ્રેક્ટ નોટ

કોન્ટ્રેક્ટ નોટ એ સ્ટોક બ્રોકર દ્વારા કરવામાં આવેલા સોદાની સાબિતી છે અને તે કાનૂની દસ્તાવેજ છે, જેમાં સોદાની વિગતો, જેવી કે ખરીદવા કે વેચવામાં આવેલી સિક્યોરિટીઝ, સોદાનો ભાવ, સોદાનો સમય, બ્રોકરેજ વગેરે વિગતો હોય છે. કોન્ટ્રેક્ટ નોટ ફિઝિકલ અને ઈલેક્ટ્રોનિક ફોર્મમાં ઈશ્યુ કરી શકાય છે અને આ અંગેની સ્પષ્ટ સૂચના બ્રોકરને આપવી જોઈએ. જો તમે ઈલેક્ટ્રોનિક કોન્ટ્રેક્ટ નોટ્સનો વિકલ્પ પસંદ કરો તો તમારે તમારા ઈમેઈલ આઈડીની વિગતો આપવી જોઈશે. આવી ઈલેક્ટ્રોનિક કોન્ટ્રેક્ટ નોટ્સ ડિજિટલ સાઈનવાળી, ઈન્ક્રિપ્ટેડ અને જેની સાથે ચેડાં ન કરી શકાય એવી હોવી જોઈએ. આવી કોન્ટ્રેક્ટ નોટ રોકાણકારે ભાવિ સંદર્ભ માટે જાળવી રાખવી જોઈએ. આનું બહુ મોટું મહત્ત્વ છે, ખાસ કરીને જો કોઈ વિવાદ ઊભો થાય ત્યારે.

આટલી સાવધાની રાખો:

- સોદો કર્યાના ૨૪ કલાકમાં સ્ટોક બ્રોકરે કોન્ટ્રેક્ટ નોટ ઈશ્યુ કરવી જોઈએ. જો તોન્ટ્રેક્ટ નોટમાં કોઈ વિસંગતિ જણાય તો તે બાબત રોકાણકારો તરત જ બ્રોકરના ધ્યાન પર લાવવી જોઈએ.
- બજારમાં ઓર્ડર્સ મૂકતી વખતે તમે જાળવેલા રેકોર્ડસને કોન્ટ્રેક્ટ નોટમાંની વિગતો સાથે સરખાવી જુઓ અને કોઈ વિસંગતિ જણાય તો તરત જ તે તમારા બ્રોકરના ધ્યાન પર લાવો.

ક્લાયન્ટ ઓર્ડરનો રેકોર્ડ:

સ્ટોક બ્રોકર્સે ક્લાયન્ટના ઓર્ડર્સ આપ્યા હોવાના જરૂરી પુરાવા રાખ્યા પછી જ ગ્રાહકોના સોદા કરી શકે છે, જે ક્લાયન્ટની સહી સાથે લેખિત સ્વરૂપમાં, ટેલિફોન રેકોર્ડિંગના, અધિકૃત ઈમેઇલ આઈડીથી આવેલા ઈમેઇલરૂપે, ઈન્ટરનેટ ટ્રાન્ઝેક્શનના લોગ રૂપે, મોબાઇલ ફોન્સના મેસેજરૂપે કે અન્ય કોઈ પણ કાનૂની રીતે સ્વીકાર્ય રેકોર્ડ રૂપે હોઈ શકે છે.

રોકાણકારોને એસએમએસ અને ઈમેઇલ મારફત એલટર્સ

રોકાણકારો એસએમએસ અને ઈમેઇલ મારફત એલટર્સ (ચેતવણીઓ) સુવિધાને પસંદ કરી શકે છે, જેના દ્વારા તેઓ તેમના વેપાર અને ડીમેટ ખાતામાં થયેલી કોઈ પણ વેપાર / વ્યવહારની જાણ વિના મૂલ્યે એસએમએસ અને ઈમેઇલ મારફત પ્રાપ્ત કરશે. આ સુવિધા મેળવવા માટે, રોકાણકારોએ ખાતરી કરવી જોઈએ કે તેમના મોબાઇલ નંબર્સ અને ઈમેઇલ આઇડી પૂરાં પાડવામાં આવ્યા છે અને નિયમિતપણે તેમના સ્ટોક બ્રોકર્સ અને ડિપોઝિટરી સહભાગીઓ સાથે તેને અપડેટ કરવામાં આવ્યા છે.

રનિંગ એકાઉન્ટ ઓથોરાઇઝેશન

સામાન્ય રીતે, બ્રોકર દ્વારા સોદા (ખરીદી / વેચાણ)ની પતાવટ પેમેન્ટ / સિક્યોરિટીઝની ડિલિવરી દ્વારા ૨૪ કલાકની અંદર કરવામાં આવે છે.

જોકે, તમે સ્ટોક બ્રોકરને રનિંગ એકાઉન્ટ જાળવી રાખવા માટે અધિકૃત કરી શકો છો, જેમાં શેર બ્રોકર એક અલગ એકાઉન્ટમાં તમારા શેર્સ અથવા ફંડ્સને રાખશે. રનિંગ એકાઉન્ટ સુવિધાથી સિક્યુરિટીઝના સોદા કરવાનું સરળ બને છે, જેમાં શેર્સ કે ફંડ્સ રાખી મૂકવામાં આવે છે, જેને ભાવિ સોદાઓની પતાવટ સાથે સરભર કરવામાં આવે છે.

રનિંગ એકાઉન્ટ સ્વૈચ્છિક સુવિધા છે અને જેઓ સિક્યુરિટીઝની વારંવાર ખરીદી અને વેચાણ કરે છે તેમને ઉપયોગી છે. રનિંગ એકાઉન્ટની અવધિ નિશ્ચિત કરી શકાય છે અને તેને કોઈ પણ સમયે રદ પણ કરી શકાય છે. ક્લાયન્ટ જે વિકલ્પ પસંદ કરે એ પ્રમાણે બ્રોકર ભંડોળ અને સિક્યુરિટીઝની ઓછામાં ઓછા ૩૦ કે ૯૦ દિવસમાં એક વાર વાસ્તવિક પતાવટ કરે છે.

ટ્રેડ વેરિફિકેશન ટૂલ

ટ્રેડ વેરિફિકેશન ટૂલ એક્સચેન્જની વેબસાઈટ્સ પરનું સરળ સાધન છે, જેના દ્વારા તમારા ખાતામાં કરવામાં આવેલા સોદાઓની ખાતરી કરી શકાય છે. આ માહિતી ટીપ્લસ ૧ ધોરણે ઉપલબ્ધ છે. કોઈ પણ સમયે ૧૦ ટ્રેડિંગ દિવસોનો ડેટા વેરિફિકેશન માટે ઉપલબ્ધ હોય છે.

માર્જિન શું છે ?

કેપિટલ માર્કેટમાં પ્રોડક્ટ્સની કિંમતોમાં ભારે વધઘટ થતી હોય છે એટલે કે કિંમતો પર બનાવોની અસર થતી હોય છે અને તેથી તે સતત બદલાયા કરે છે. આપણે અગાઉ ચર્ચા કરી કે વેપાર (કોન્ટ્રેક્ટ) કરવાના અને સિક્યુરિટીઝની ડિલિવરી કે ભંડોળની ચુકવણીના ફાઈનલ સેટલમેન્ટ વચ્ચે ટાઈમ ગેપ હોય છે. આ ટાઈમ ગેપ વચ્ચે હંમેશાં પ્રાઈસ રિસ્ક હોય છે. આ જોખમને આવરી લેવા ક્લિયરિંગ કોર્પોરેશન્સ દ્વારા ઐતિહાસિક કિંમતોના આધારે જે રકમ ક્લિયરિંગ મેમ્બર્સ પાસેથી એકત્ર કરે છે તેને માર્જિન કહેવામાં આવે છે. ક્લિયરિંગ મેમ્બર્સ આ રકમ ટ્રેડિંગ મેમ્બર્સ પાસેથી અને ટ્રેડિંગ મેમ્બર્સ રોકાણકારો પાસેથી માર્જિન એકત્ર કરે છે.

સ્ટોક બ્રોકર અને ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સ પાસેથી એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ

તમે બ્રોકર અને ડિપોઝિટરી પાસેથી તમે કરેલા સોદાના માસિક રિપોર્ટ, ત્રિમાસિક રિપોર્ટ વગેરે જેવા નિયમિત ધોરણે રિપોર્ટ્સ, વિના મૂલ્યે પ્રાપ્ત કરવા માટે હકદાર છો. ડિપોઝિટરી અને સ્ટોક એક્સચેન્જ, તમને તમારા ખાતામાંના વ્યવહારો અંગેની જાણ તમારા રજિસ્ટર કરાયેલા મોબાઇલ નંબર અથવા ઇમેઇલ આઈડી પર કરે છે. જો તમે એ સંદેશ સમજી ન શકતા હો તો તેની ચોખવટ બેન્ક, ડિપોઝિટરી, ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ, સ્ટોક એક્સચેન્જ, બ્રોકર સાથે કરો અથવા માર્ગદર્શન માટે સેબીની ટોલ ફ્રી હેલ્પલાઇનને કોલ કરો. ઈન્ટરમીડિયરીઝ સાથેની તમારી સંપર્ક વિગતો હંમેશાં અપડેટ રાખો, જેથી તમને સમયસર એલર્ટ્સ અને એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ્સ મળતાં રહે. જો તમને આવો રિપોર્ટ ન મળતો હોય તો તે બાબત સંબંધિત હસ્તીઓ સમક્ષ ઉપસ્થિત કરવી જ જોઈએ.

બ્રોકર દ્વારા યોગ્ય રીતે સહી કરેલા હાર્ડ ફોર્મમાં દર વર્ષે ૩૧ માર્ચના રોજ ફંડ્સ અને સિક્યોરિટીઝની બેલેન્સનું સ્ટેટમેન્ટ મેળવવા માટે તમે હકદાર છો.

કન્સોલિડેટેડ એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ (સીએએસ)

કન્સોલિડેટેડ એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ (સીએએસ) એ સિંગલ/સંયુક્ત એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ છે જે રોકાણકાર દ્વારા મહિના દરમિયાન તમામ મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સમાં અને ડીમેટ ખાતામાં રહેલી અન્ય સિક્યોરિટીઝના કરવામાં આવેલા નાણાકીય વ્યવહારોની વિગતો બતાવે છે. સીએસએસ એવા ફોલિયો / એકાઉન્ટ્સ માટે ઈશ્યુ કરવામાં આવે છે, જેમાં એક મહિના દરમિયાન નાણાકીય વ્યવહારો કરવામાં આવ્યા હોય અને તેના ધારક સમાન હોય, જે ઈન્કમ ટેક્સ પરમેનન્ટ એકાઉન્ટ નંબર (પાન) દ્વારા ઓળખાય છે. સીએએસ માસિક ધોરણે મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ અને ડિપોઝિટરીઝમાં સમાન હોય એવા પરમેનન્ટ એકાઉન્ટ નંબરો માટે સર્જવામાં આવે છે.

ડેરિવેટિવ્સ માર્કેટ

ડેરિવેટિવ્સ એવાં નાણાકીય ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ છે જે તેમનું મૂલ્ય ડેરિવેટિવમાં સમાવિષ્ટ સિક્યુરિટીઝ કે નાણાકીય સાધનોમાંથી પ્રાપ્ત કરે છે. ડેરિવેટિવ્સનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે ટ્રેડરો તેમની સ્થિતિને હેજિંગ કરવા અને કિંમતના જોખમને ઘટાડવા માટે કરે છે. ડેરિવેટિવમાં સમાવિષ્ટ પ્રોડક્ટ્સ ઈક્વિટી, કોમોડિટી, કરન્સી વગેરે હોઈ શકે છે.

ડેરિવેટિવ્સનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે તેમની સ્થિતિને હેજિંગ કરવા અને ભાવના જોખમને ઘટાડવા માટે કરવામાં આવે છે. હેજિંગ એ મૂળભૂત રીતે જોખમ વ્યવસ્થાપન વ્યૂહરચના છે જેમાં રોકાણકારો વ્યૂહરચનાત્મક રૂપે કોઈપણ પ્રતિકૂળ ભાવના ચલણના જોખમને સરભર કરવા માટે સાધનોમાં રોકાણ કરે છે.

ડેરિવેટિવ્સના ખેલાડીઓ હેજર્સ, સટોડિયાઓ અને આર્બિટ્રેજર્સ હોઈ શકે છે અને વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં તેઓ વિવિધ ભૂમિકા ભજવી શકે છે.

ફ્યુચર્સ અને ઓપ્શન્સ, જેને મોટે ભાગે એફ એન્ડ ઓ સેગમેન્ટ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે તે સિક્યોરિટીઝ માર્કેટના ડેરિવેટિવ્સ સેગમેન્ટનો આવશ્યક ભાગ છે. ફ્યુચર્સ અને ઓપ્શન્સ ડેરિવેટિવ્સના બે અલગ અલગ પ્રકાર છે.

ફ્યુચર્સ કોન્ટ્રાક્ટ એ ભાવિ તારીખે પૂર્વ નિર્ધારિત ભાવે નિહિત પ્રોડક્ટની ખરીદી કે વેચાણ માટેનો સ્ટાન્ડર્ડાઈઝ એક્સચેન્જ ટ્રેડેડ કોન્ટ્રાક્ટ છે.

ઓપ્શન કોન્ટ્રાક્ટ એ એવું નાણાકીય સાધન છે જે ઓપ્શનના ખરીદનારને નિર્દિષ્ટ કિંમતે નિર્દિષ્ટ તારીખે વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર આપે છે પરંતુ તેમ કરવાની જવાબદારી લાદતો નથી.

કોલ ઓપ્શન એવું નાણાકીય ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ છે, જે તેના ખરીદનારને નિર્ધારિત તારીખે અને ભાવે ઓપ્શનનો ઉપયોગ કરવાનો હક આપે છે પરંતુ તેમ કરવાની ફરજ પાડતું નથી.

કોલ ઓપ્શન તેના ધારકને સમાવિષ્ટ સિક્યુરિટી ખરીદવાનો અને પૂટ ઓપ્શન તેના ધારકને સમાવિષ્ટ સિક્યુરિટી વેચવાનો અધિકાર આપે છે. રોકાણકારો જ્યારે ઓપ્શન કોન્ટ્રેક્ટ ખરીદે ત્યારે તેમની પાસેથી પ્રીમિયમ વસૂલવામાં આવે છે. કરારની સમાપ્તિ પર, સામાન્ય રીતે કેશ માર્કેટમાં સમાવિષ્ટ સિક્યુરિટીઝની વાસ્તવિક ખરીદી કે વેચાણને બદલે રોકડામાં પતાવટ કરવામાં આવે છે. આથી ઘણા રોકાણકારોને એફએન્ડઓ ટ્રેડિંગ કરતા સસ્તા લાગે છે. જોકે કેશ સેગમેન્ટ કરતાં તે અધિક જોખમી છે, કારણ કે એફએન્ડઓ સમય પર નિર્ભર છે અને તમે ઈચ્છો ત્યાં સુધી એટલે કે હકારાત્મક વળતર મળે ત્યાં સુધી કોન્ટ્રેક્ટ હોલ્ડ કરી શકો નહિ. કોન્ટ્રેક્ટની સમાપ્તિ પર તમે ડિલિવરી લેવાને બદલે રોકડેથી પતાવટ કરો તો પણ સમાવિષ્ટ પ્રોડક્ટના મૂલ્યમાં થયેલા ફેરફારને તમારા ખાતે જમા કે ઉધાર કરવામાં આવશે.

કૃપયા એ નોંધો કે ડેરિવેટિવ્સ અતિ જોખમી પ્રોડક્ટ્સ છે અને મુખ્યત્વે હેજિંગ માટે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. રિટેલ રોકાણકારો માટે તેની ભલામણ કરવામાં આવતી નથી.

મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ

મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ ઘણા રોકાણકારો પાસેથી ભંડોળ એકત્ર કરે છે અને તેનું શેર્સ, બોન્ડ્સ, શોર્ટ-ટર્મ મની માર્કેટ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ, અન્ય સિક્યુરિટીઝ અથવા એસેટ્સ અથવા આ રોકાણોના સંયોજનમાં મૂડી રોકે છે. બધાં મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ કોઈ પણ સ્કીમ લોન્ચ કરે એ પૂર્વે તેનું રજિસ્ટ્રેશન સેબીમાં કરાવવું પડે છે.

મ્યુચ્યુઅલ ફંડ સ્કીમના હેતુઓના આધારે મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ અલગ અલગ વર્ગોમાં વહેંચી શકાય છે. સ્કીમ્સની રચના વિવિધ પ્રકારના રોકાણકારોની આવશ્યકતાઓને ધ્યાનમાં લઈને કરવામાં આવે છે, જેમ કે કન્ઝર્વેટિવ ઈન્વેસ્ટર્સ (મૂળતઃ એવા રોકાણકારો કે જે ઊંચું જોખમ લેવા માગતા નથી), મોડરેટ ઈન્વેસ્ટર (કે જેઓ થોડા પ્રમાણમાં જોખમ લેવા

તૈયાર છે) અને એગ્રેસિવ રોકાણકારો (જેઓ ઊંચું વળતર પ્રાપ્ત કરવા અધિક જોખમ લેવા તૈયાર છે).

મ્યુચ્યુઅલ ફંડની સ્કીમ્સના આધારે વર્ગીકરણ: મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સની પાંચ સ્કીમ્સના આધારે નીચે પ્રમાણે વર્ગીકરણ કરી શકાય:

- ઈક્વિટી સ્કીમ્સ: આ મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ મુખ્યત્વે શેર્સમાં રોકાણ કરે છે.
- ડેટ સ્કીમ્સ: મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ જે મુખ્યત્વે બોન્ડ્સ અને ટ્રેઝરી બિલ્સ જેવી નિશ્ચિત આવક ધરાવતી સિક્યુરિટીઝમાં રોકાણ કરે છે.
- હાઈબ્રિડ સ્કીમ્સ: મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ કે જે ઈક્વિટીઝ, ફિક્સ્ડ ઈન્કમ, કેશ વગેરે એક કે બે એસેટ ક્લાસીસમાં રોકાણ કરે છે.
- સોલ્યુશન ઓરિયન્ટેડ સ્કીમ: મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ સ્કીમ જે રોકાણકારના નિવૃત્તિ અને સંતાન આયોજન વગેરે લક્ષ્યાંકો પ્રમાણે મૂડીરોકાણ કરે છે.
- અન્ય સ્કીમ્સ.

મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં કેવી રીતે રોકાણ કરવું ?

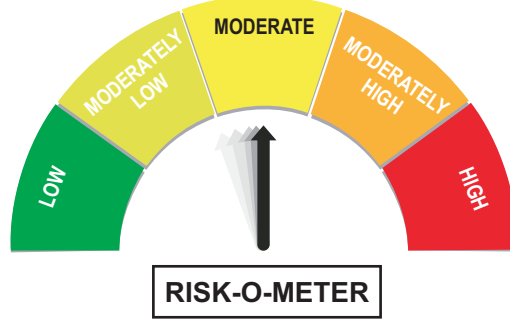
સામાન્ય રીતે મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ નવી યોજનાઓની શરૂઆતની તારીખ જાહેર કરતી વિજ્ઞાપનો દૈનિકોમાં પ્રકાશિત કરે છે. રોકાણકારો જરૂરી માહિતી અને એપ્લિકેશન ફોર્મ માટે દેશ ભરમાં ફેલાયેલા મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સના એજન્ટો અને ડિસ્ટ્રિબ્યુટરનો પણ સંપર્ક કરી શકે છે. મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં રોકાણ કરતી વખતે, રોકાણકારોએ પહેલા તેમની કેવાયસી પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવાની રહેશે. કોઈ રોકાણકાર ફંડની શાખામાં અથવા રજિસ્ટ્રાર ઓફિસ પર જાતે જઈ કેવાયસી કરી શકે છે. વૈકલ્પિક રીતે, કોઈ વ્યક્તિ તેના આધાર કાર્ડ અને તેના પાન નંબરનો ઉપયોગ કરીને ઈ-કેવાયસી પણ કરી શકે છે. એકવાર કેવાયસી પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ જાય, પછી રોકાણકારે મૂડીરોકાણ માટેની સ્કીમની પસંદગી કરવી જોઈએ. આ

નિર્ણય રોકાણકારની જોખમ સહેવાની ક્ષમતા અને નાણાકીય લક્ષ્યો પર આધારિત છે. જ્યારે રોકાણકાર મ્યુચ્યુઅલ ફંડ યોજનાને પસંદ કરે એ પછી તેણે તે સંબંધિત યોજનાઓમાં રોકાણ કરવા માટે જરૂરી અરજી ફોર્મ ભરવાં પડશે. મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં ફોર્મ આવી સેવાઓ પૂરી પાડતા એજન્ટો અને વિતરકો મારફત જમા કરી શકાય છે. અરજી ફોર્મ ભરતી વખતે, રોકાણકારે પોતાનું નામ, સરનામું, અરજી કરેલા યુનિટ્સની સંખ્યા અને એપ્લિકેશન ફોર્મમાં જરૂરી હોય તેવી અન્ય માહિતીનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરવો આવશ્યક છે. રોકાણકારે પોતાના બેન્ક એકાઉન્ટનો નંબર આપવો જોઈએ જેથી મ્યુચ્યુઅલ ફંડ દ્વારા ભાવિ તારીખે કોઈ ચેક/ડ્રાફ્ટ ડિવિડંડ કે પુનઃ ખરીદીના હેતુથી ઈશ્યુ કરવામાં આવે તેને કોઈ કપટપૂર્ણ રીતે વટાવી ન શકે. પછીની તારીખે સરનામા, બેંક ખાતા નંબર, વગેરેમાં થયેલા કોઈ પણ ફેરફારની જાણ મ્યુચ્યુઅલ ફંડને તાત્કાલિક કરવામાં આવવી જોઈએ.

રોકાણકારો માટે રોકાણ પ્રક્રિયા વધુ સરળબનાવવા માટે મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ નીચે પ્રમાણેના વિકલ્પ ઓફર કરે છે:

- ૧) સિસ્ટેમેટિક ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્લાન્સ: નિયમિત અંતરે કોઈ એક ખાસ સ્કીમમાં નિશ્ચિત રકમ રોકવાની સુવિધા.
- ૨) સિસ્ટેમેટિક વિથડ્રોઅલ પ્લાન્સ: કોઈ એક ખાસ સ્કીમમાંથી નિયમિત અંતરે રકમ નો ઉપાડ કરવાની સુવિધા.
- ૩) સિસ્ટેમેટિક ટ્રાન્સફર પ્લાન્સ: કોઈ એક સ્કીમમાંથી ફંડ્સ અન્ય સ્કીમમાં ટ્રાન્સફર કરવાની સુવિધા.

મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સના પ્રોડક્ટનું લેબલિંગ:સેબીની માર્ગદર્શિકા પ્રમાણે મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સે તેમની સ્કીમ્સનું સ્કીમમાંના જોખમના સ્તરના આધારે લેબલિંગ કરવાનું રહે છે અને તેને રિસ્ક-ઓ-મીટરમાં દર્શાવવાનું રહે છે. રિસ્ક-ઓ-મીટરનાં વિભિન્ન લેબલ્સ નીચે પ્રમાણે છે.

- લો: રોકાણની મૂળ રકમ પર નીચું જોખમ
- મોડરેટલી લો- મૂળ રકમ પર મધ્યમ જોખમ
- મોડરેટ: મૂડી પર મધ્યમ જોખમ
- મોડરેટલી હાઈ: મૂળ રકમ પર મધ્યમ ઊંચું જોખમ
- હાઈ: મૂળરકમ પર ઊંચું જોખમ

એક્સચેન્જ ટ્રેડેડ ફંડ્સ (ઈટીએફ)

આ મ્યુચ્યુઅલ ફંડની સમાન છે. મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં, પોર્ટફોલિયો મેનેજર જેમાં રોકાણ કરવાનું હોય છે તે કંપનીઓને સક્રિયપણે પસંદ કરે છે. ઈટીએફમાં પોર્ટફોલિયો મેનેજર કોઈ કંપની પસંદ કરતો નથી, પરંતુ સમાવિષ્ટ (અન્ડરલાયિંગ) સિક્યુરિટીઝના વેઈટ્સના પ્રમાણ અનુસાર નાણાંની ફાળવણી કરે છે. દાખલા તરીકે ઈન્ડેક્સ આધારિત ઈટીએફ કંપનીઓમાં ઈન્ડેક્સમાં સમાવિષ્ટ કંપનીઓના વેઈટેજના પ્રમાણમાં રોકાણ કરશે. ઈટીએફને પરોક્ષ રોકાણ પણ કહેવામાં આવે છે અને મ્યુચ્યુઅલ ફંડની તુલનામાં ફંડના મેનેજમેન્ટ ચાર્જ્સ પણ ઓછા હોય છે. ઈટીએફ અન્ડરલાયિંગ પરના વળતરનું પુનરાવર્તન કરે છે (એટલે કે જો ઈન્ડેક્સ વધે તો તેનું મૂલ્ય વધે છે અને ઘટે તો તેનું મૂલ્ય ઘટે છે).

સિક્યુરિટીઝ બજારમાં ફરિયાદ નિવારણ

સેબી સ્કોર્સ, આર્બિટ્રેશન મિકેનીઝમ અને ડિફોલ્ટર ક્લેઈમ

સિક્યોરિટીઝ માર્કેટ સંબંધિત કોઈ ફરિયાદના કિસ્સામાં, તમે સૌપ્રથમ સંબંધિત મધ્યસ્થી (ઈન્ટરમીડિયરીઝ) અથવા કંપનીનો સંપર્ક કરી શકો

છો. સંબંધિત મધ્યસ્થી અથવા કંપની તમારી ફરિયાદ નિવારણ કરશે. જો ફરિયાદ ન ઉકેલાય તો તમે તમારા સ્ટોક બ્રોકર અથવા લિસ્ટેડ કંપની વિરુદ્ધ સંબંધિત સ્ટોક એક્સચેન્જ અથવા ડિપોઝિટરીનો સંપર્ક કરી શકો છો.

જો તમે નિવારણથી સંતુષ્ટ ન હો તો તમે સ્કોર્સ (સેબીની ફરિયાદ નિવારણ યંત્રણા) નામની વેબ આધારિત મધ્યસ્થ ફરિયાદ નિવારણ યંત્રણામાં ફરિયાદ કરી શકો છો. સ્કોર્સ પોર્ટલનું સરનામું <http://scores.gov.in> છે. સ્કોર્સ અંગેની વધુ જાણકારી મેળવવા તમે સેબીની ટોલ ફ્રી હેલ્પલાઈનના નંબરો-૧૮૦૦ ૨૨૭ ૫૭૫, ૧૮૦૦ ૨૬૬ ૭૫૭૫ પર સંપર્ક કરી શકો છો. સ્કોર્સ પર તમે ફરિયાદ કરો તો તમે કોઈ પણ સમયે કોઈ પણ સ્થાને એ પણ જોઈ શકો છો કે તમારી ફરિયાદ નિવારણના કયા તબક્કે છે.

સ્ટોક એક્સચેન્જના ઈન્વેસ્ટર સર્વિસીસ સેલ

ઈન્વેસ્ટર સર્વિસીસ સેલ રોકાણકારોની પૂછપરછોનો, ફરિયાદોનો નિકાલ લાવે છે અને વિવાદોની અર્ધઅદાલતી પતાવટ માટે આર્બિટ્રેશન મિકેનીઝમ પૂરું પાડે છે.

એનએસઈ ખાતે ઈન્વેસ્ટર્સ ગ્રિવન્સ રિઝોલ્યુશન પેનલ (આઈજીઆરપી) અને બીએસઈ લિ. ખાતે ઈન્વેસ્ટર ગ્રીવન્સ રિઝોલ્ડ કમિટી (આઈજીઆરસી) દ્વારા રોકાણકારોની ફરિયાદોનો નિકાલ લાવવામાં આવે છે.

આર્બિટ્રેશન મિકેનીઝમ

સ્ટોક બ્રોકર અને રોકાણકાર વચ્ચેના વિવાદોનું નિરાકરણ કરતી અર્ધઅદાલતી યંત્રણા આર્બિટ્રેશન તરીકે ઓળખાય છે. જ્યારે પણ બંને પક્ષમાંથી એકને પણ એમ લાગે કે અન્ય પક્ષ દ્વારા સ્ટોક એક્સચેન્જની ફરિયાદ નિવારણ યંત્રણા દ્વારા ફરિયાદનો સંતોષકારક ઉકેલ લાવવામાં આવ્યો નથી તો કોઈ પણ પક્ષ એક્સચેન્જમાં ઉપલબ્ધ આર્બિટ્રેશન પ્રક્રિયાને પસંદ કરી શકે છે.

ઈન્વેસ્ટર સર્વિસ સેન્ટર્સ, આર્બિટ્રેશનની પ્રક્રિયાની વધુ વિગતો અને ફી તેમ જ ચાર્જ્સ માટે તમે સ્ટોક એક્સચેન્જની વેબસાઈટ્સની મુલાકાત લઈ શકો.

દાવો ન કરાયેલા શેર્સ/ન ચૂકવાયેલા ડિવિડંડની રકમ અંગેની માહિતી - આઈઈપીએફ

રોકાણકાર જાગૃતિને ઉત્તેજન પૂરું પાડવા અને રોકાણકારોનાં હિતોની રક્ષા માટે કંપનીઝ એક્ટ, ૨૦૧૩ના સેક્શન ૧૨૫ પ્રમાણે ઈન્વેસ્ટર એજ્યુકેશન એન્ડ પ્રોટેક્શન ફંડ (આઈઈપીએફ)ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

બધા ડિવિડન્ડ અને શેર્સ જે સતત સાત વર્ષ સુધી ન ચૂકવાયેલા રહે અથવા દાવા વગરના રહે છે, સંબંધિત કંપનીઓ દ્વારા તેને ઈન્વેસ્ટર એજ્યુકેશન એન્ડ પ્રોટેક્શન ફંડ ઓથોરિટી (આઈઈપીએફ)માં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે. રોકાણકાર કે તેના પ્રકૃતિનિધિઓએ અનપેઈડ ડિવિડંડ અને/ અનક્લેઈમ્ડ શેર્સના દાવા માટે આઈઈપીએફ ઓથોરિટીને દાવો સુપરત કરવાનો રહે છે.

આઈઈપીએફ રિફંડ: કોઈ વ્યક્તિની દાવો ન કરાયેલી કે ન ચૂકવાયેલી રકમ આઈઈપીએફને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હોય તો તેના રિફંડ માટેનો દાવો આઈઈપીએફ ઓથોરિટી સમક્ષ કરી શકાય છે. આવા રિફંડનો દાવો કરવા માટે વ્યક્તિએ ફોર્મ આઈઈપીએફ-૫ ભરીને આવશ્યક ડોક્યુમેન્ટ સાથે સુપરત કરવાનું રહે છે.

વધુ વિગતો માટે રોકાણકારો

<http://www.iepf.gov.in/refund.html> પર જઈ શકે છે.

પરિશિષ્ટ-૧

(સિક્યુરિટીઝ માર્કેટમાં રોકાણ કરવા માટે શું કરવું અને શું ન કરવું)

આટલું કરો

- સિક્યુરિટીઝ બજારમાં મૂડીરોકાણની આવશ્યકતાઓ માટે તમે સેબી રજિસ્ટર્ડ ઈન્વેસ્ટર એડવાઈઝરની સલાહ લઈ શકો છો.
- તમારા રોકાણ હેતુ અને જોખમ સહેવાની માત્રાને ધ્યાનમાં રાખી રોકાણ કરો.
- તમે સોદો કરો એના ૨૪ કલાકમાં વેલિડ કોન્ટ્રેક્ટ નોટ/સોદાની પુષ્ટિ કરતા મેમો પ્રાપ્ત કરવાનો આગ્રહ રાખો. નિયમિત અંતરે તમારા ડિમેટ એકાઉન્ટમાં પોર્ટફોલિયોને તપાસતા રહો.
- સહી કરતાં પૂર્વે બધા ડોક્યુમેન્ટ ઝીણવટથી વાંચો.
- તમારા ખાતાંને લાગુ પડતા બધા ચાર્જસ/ફી /બ્રોકરેજને નોંધો અને તેનો રેકોર્ડ રાખો.
- સહી કરેલા ડોક્યુમેન્ટ્સ, એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ્સ, પ્રાપ્ત કરેલી કોન્ટ્રેક્ટ નોટ્સ અને કરેલા પેમેન્ટ્સનો રેકોર્ડ રાખો.
- સમયાંતરે તમારી નાણાકીય આવશ્યકતાઓ/લક્ષ્યાંકની પુનર્સમીક્ષા કરો અને તેને હાંસલ કરવાનું શક્ય બને એ માટે પોર્ટફોલિયોની પુનર્સમીક્ષા કરતા રહો.
- તમારા સોદાઓનું પેમેન્ટ કરવા માટે હંમેશ બેન્કિંગ ચેનલનો વપરાશ કરો એટલે કે રોકડામાં વ્યવહાર ન કરો.
- હંમેશ તમારી વિગતો અપડેટ રાખો. તમારું સરનામું, અથવા બેન્કની વિગતો, મોબાઈલ નંબર અથવા ઈમેઈલ-આઈડીમાં જ્યારે પણ ફેરફાર થાય, તેની જાણ તમારા બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટને કરો. હવે તો સિમ કાર્ડ્સમાં એક જ નંબર જાળવી

રાખીને સર્વિસ પ્રોવાઈડર બદલી શકાય છે, આથી રોકાણકાર એક સિંગલ નંબર બધાં ખાતાં સાથે જોડાયેલો રાખી શકે છે. (તમારા બધા મહત્વના સોદા માટે મોબાઈલ નંબર મુખ્ય છે.)

- તમારાં બધાં રોકાણ માટે નોમિનેશનની સુવિધા પ્રાપ્ત કરો. ડિમેટ એકાઉન્ટમાં એકથી અધિક નોમિનેશનની છૂટ છે.
- તમારા રનિંગ એકાઉન્ટ્સને સમયાંતરે (તમે નક્કી કર્યા પ્રમાણે ૩૦/૯૦ દિવસે) સેટલ કરતા રહો.
- તમારા ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટને નિયમિતપણે તપાસતા રહો.
- તમારા ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટને નિયમિતપણે તપાસતા રહો અને પુનર્સમીક્ષા કરતા રહો.
- દિવસમાં કરેલા સોદાઓ સંબંધિત દૈનિક એસએમએસ અને એક્સચેન્જમાંથી પ્રાપ્ત થતા ઈમેઈલને નિયમિતપણે ચેક કરતા રહો.
- ટ્રેડિંગ મેમ્બર પાસે રાખેલા ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટમાંની સિક્યુરિટીઝની અને ફંડ્સની બેલેન્સીસ વિશે એક્સચેન્જમાંથી પ્રાપ્ત થતા માસિક એસએમએસ અને ઈમેઈલને નિયમિત ચકાસતા રહો.

આટલું ન કરો

- રોકાણ કરવા માટે નાણાં ઉધાર ન લો.
- કોઈ પણ અનરજિસ્ટર્ડ બ્રોકર/સબ-બ્રોકર અથવા અનરજિસ્ટર્ડ ઈન્ટરમીડિયરીઝ સાથે કામકાજ ન કરો.
- ઈન્ટરમીડિયરીઝને નક્કી કરાયેલી બ્રોકરેજ/ચાર્જ્સથી અધિકની ચુકવણી ન કરો.
- શરતો અને નિયમોને સમજ્યા વિના કોઈ પણ ડોક્યુમેન્ટ પર સહી ન કરો.

- કોઈ પણ બ્લેન્ક ફોર્મ કે ડિલિવરી સ્લિપ સાઈન ન કરો.
- બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટની તરફેણમાં જનરલ પાવર ઓફ એટર્ની ઈશ્યુ ન કરો. જો તમે પાવર એટર્ની ઈશ્યુ કરવા માગતા હો તો બહુ સાવધાની રાખી સ્પેસિફિક પાવર ઓફ એટર્ની ઈશ્યુ કરો.
- વિવાદના કિસ્સામાં યોગ્ય સમયગાળામાં ઈન્ટરમીડિયરી/સ્ટોક એક્સચેન્જ/સેબીને લેખિત ફરિયાદ કરો.
- ડબ્બા ટ્રેડિંગ ગેરકાયદે છે. એમ લાગે કે ખર્ચની દૃષ્ટિએ સસ્તું પડે છે તો પણ ડબ્બા ટ્રેડિંગમાં પડવું નહિ, કારણ કે તેમાં સલામતી અને સ્ટોક એક્સચેન્જમાં ગેરન્ટી પૂરી પાડવામાં આવે છે તેનો અભાવ છે.
- હોટ ટિપ્સના આધારે મૂડીરોકાણ ન કરો, કારણ કે વેચાતી ન હોય એવી સિક્યુરિટીઝ બજારમાં ઠાલવવા માગનારાઓ આવી ટિપ્સ ફરતી કરે છે. હોટ ટિપ્સનો પ્રચાર કરવો પણ ગુનો બને છે અને એવી પ્રવૃત્તિની જાણ સેબીને કરવી જોઈએ.
- ઓનલાઈન એકાઉન્ટનો તમારો પાસવર્ડ કદી કોઈને ન જણાવો. પાસવર્ડ વારંવાર બદલતા રહો.
- પોન્ઝી (છેતરામણી) સ્કીમ્સ, અનરજિસ્ટર્ડ ચિટ ફંડ્સ, સામૂહિક મૂડીરોકાણ યોજનાઓ અથવા ડિપોઝિટ સ્કીમ્સમાં રોકાણ ન કરો.
- તમારા કેવાયસી ડોક્યુમેન્ટ્સમાં ખાલી જગ્યાઓ પર ચોકડી મારવાનું ભૂલશો નહિ.
- જો તમે કોમ્પ્યુટરથી પરિચિત ન હો તો ડિજિટલ કોન્ટ્રેક્ટ્સનો વિકલ્પ ન સ્વીકારશો.

પરિશિષ્ટ-૨

(રોકાણકારોના હક અને ફરજો)

રોકાણકારોના હક

- એક્સચેન્જમાંથી યુનિક ક્લાયન્ટ કોડ (યુસીસી)પ્રાપ્ત કરવાનો.
- ઈન્ટરમીડિયરી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા કેવાયસી અને અન્ય ડોક્યુમેન્ટ્સની કોપી પ્રાપ્ત કરવાનો.
- માત્ર પોતાના યુસીસીમાં સોદા કરવાનો.
- મેમ્બર સાથે નક્કી થયા પ્રમાણેની શરતો પૂરી કર્યા બાદ ઓર્ડર મૂકવાનો.
- શ્રેષ્ઠ કિંમત પ્રાપ્ત કરવાનો.
- કરેલા સોદાની કોન્ટ્રેક્ટ નોટ પ્રાપ્ત કરવાનો.
- લગાવેલા ચાર્જ્સની વિગતો જાણવાનો.
- ફંડ્સ અને સિક્યુરિટીઝ સમયસર પ્રાપ્ત કરવાનો.
- ટ્રેડિંગ મેમ્બર પાસેથી એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ પ્રાપ્ત કરવાનો.
- એકાઉન્ટ્સ સેટલ કરવાનું કહેવાનો.
- સંમતિ પ્રમાણેના સમયપત્રક પ્રમાણે સ્ટેટમેન્ટ્સ પ્રાપ્ત કરવાનો

રોકાણકારોની ફરજો

- નો ચોર ક્લાયન્ટ (કેવાયસી) અને તેને સહાયક ડોક્યુમેન્ટ્સ તૈયાર કરવા.
- ટ્રેડિંગ મેમ્બર સાથે નક્કી થઈ રહેલી સ્વૈચ્છિક શરતોને સમજવી.

- ટ્રેડિંગ મેમ્બર્સને આપેલા હકને સમજવા.
- રિસ્ક ડિસ્ક્લોઝર ડોક્યુમેન્ટ વાંચવો.
- પ્રોડક્ટ, કામગીરીના માળખા અને સમયમર્યાદાને સમજવાં.
- માર્જિનની સમયસર ચુકવણી કરવી.
- સેટલમેન્ટ માટે સમયસર સિક્યુરિટીઝ સુપરત કરવી અને ફંડ્સની ચુકવણી કરવી.
- સોદાની વિગતો ચેક કરવી.
- ફંડ્સ અને સિક્યુરિટીઝની મૂલમેન્ટ તપાસવા માટે બેન્ક એકાઉન્ટ અને ડિમેટ એકાઉન્ટ ચેક કરવી.
- કોન્ટ્રેક્ટ નોટ્સ અને એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટની પુનર્સમીક્ષા કરવી.

પરિશિષ્ટ-૩

અનરજિસ્ટર્ડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સથી ચેતો

સેબી (ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર) રેગ્યુલેશન્સ ૨૦૧૩ હેઠળ સેબી ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સની નોંધણી કરે છે. ‘ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર’ એટલે એવી કોઈ પણ વ્યક્તિ, જે યુકવણીના બદલામાં તેના ક્લાયન્ટ્સ અથવા અન્ય વ્યક્તિઓ કે વ્યક્તિઓનાં જૂથોને મૂડીરોકાણ સલાહ પૂરી પાડવાના વેપારમાં છે અને તેમાં કોઈ પણ નામે પોતાને ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર તરીકે ઓળખાવતી વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર એ વ્યક્તિ છે જે રોકાણકારોને તેમની આવશ્યકતાઓ, જોખમો અને વળતરની અપેક્ષાઓ જાણવામાં સહાય કરે છે અને એ પછી મૂડીરોકાણના નિર્ણયો કરે છે.

“ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝ” એટલે મૂડીરોકાણ, ખરીદી, વેચાણ અથવા સિક્યુરિટીઝમાં અન્ય રીતના કામકાજ અથવા ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્રોડક્ટ્સ અને સિક્યુરિટીઝ અથવા ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્રોડક્ટ્સના પોર્ટફોલિયો સંબંધિત ક્લાયન્ટના લાભ માટેની સલાહ લેખિત, મૌખિક અથવા અન્ય કોઈ રૂપના સંદેશવ્યવહારરૂપે આપવામાં આવે અને તેમાં ફાઈનાન્સિયલ પ્લાનિંગનો પણ સમાવેશ થાય છે. અખબાર, સામયિકો, અન્ય ઈલેક્ટ્રોનિક અથવા બ્રોડકાસ્ટિંગ અથવા ટેલિકોમ્યુનિકેશન્સ માધ્યમ દ્વારા પબ્લિકને અપાતી કોઈ પણ રોકાણ અંગેની સલાહને આ રેગ્યુલેશન્સ પ્રમાણે ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝ ગણવામાં આવશે.

ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ સેબી પાસેથી રજિસ્ટ્રેશન પ્રાપ્ત કરવાનું રહે છે અને તે અંગેની આચારસંહિતાનું પાલન કરવાનું રહે છે. સેબીના રજિસ્ટ્રેશન વિના ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર તરીકેનું કામકાજ કરવું ગેરકાયદે પ્રવૃત્તિ છે. સેબી આવી ગેરકાનૂની પ્રવૃત્તિને ડામવા સંકલિત પ્રયત્નો કરી રહ્યું છે. કેટલીક બેશરમ અને અજ્ઞાની હસ્તીઓ રજિસ્ટર ન કરાવતી નથી અને અથવા તેઓ આચારસંહિતાનું પાલન કરતી નથી. ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ માત્ર રોકાણ અંગેની સલાહ આપવા પૂરતી સીમિત ભૂમિકા ભજવવાની હોય છે. તેઓ કેશ અથવા સિક્યુરિટીઝને હેન્ડલ કરતા નથી.

ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ તરીકે કામ કરતી રજિસ્ટર્ડ કે અને અનરજિસ્ટર્ડ હસ્તીઓના કામકાજમાં જે કેટલીક થતી ગેરરીતિઓ સેબીના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી છે, જેમાંની કેટલીક નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેની છે:

- ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ દ્વારા ક્લાયન્ટ્સને નિશ્ચિત વળતરની ખાતરી આપવામાં આવે છે.
- તગડા વળતરનું ખોટું વચન આપીને તોતિંગ ફી વસૂલે છે.
- ક્લાયન્ટ્સ પાસેથી ઊંચી ફી કમાવા માટે ક્લાયન્ટની જોખમ સહેવાની ક્ષમતાને ધ્યાનમાં લીધા વિના મિસ-સેલિંગ (પ્રોડક્ટના લાભને બઢાવી-ચડાવીને વેચાણ) કરવું. ક્લાયન્ટને ખોટ જાય ત્યારે તે ચૂકવેલી ફી પરત માગે ત્યારે ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ ક્લાયન્ટ્સને વધુ જોખમી પ્રોડક્ટ્સ ઓફર કરીને એવું વચન આપે છે કે તમારી ખોટ આમાં રિકવર થઈ જશે.
- ક્લાયન્ટ્સ વતીથી ટ્રેડિંગ કરવું.
- ક્લાન્ટની સંમતિ વિના ઊંચાં જોખમવાળાં પ્રોડક્ટ્સ માટેની સર્વિસ ઓટોમેટિકલી અપગ્રેડ કરવી અથવા પરિવર્તન કરવું, જે ક્લાયન્ટના જોખમ લેવાની ક્ષમતાને અનુરૂપ ન હોય.
- ક્લાયન્ટ્સને કંગાળ સર્વિસ પૂરી પાડવી જેથી ક્લાયન્ટ્સને ખોટ જાય.
- રિફંડ સંબંધિત ફરિયાદો.

આથી રોકાણકારોએ સચેત રહેવાની જરૂર છે અને બજારમાં ચાલતી ઉક્ત રીતિઓથી પોતાનું રક્ષણ કરવું જોઈએ અને મૂડીબજારની નિષ્ણતા હોવાનો દાવો કરતી હસ્તીઓથી સાવધ રહેવું જોઈએ. રોકાણકારોને સલાહ આપવામાં આવે છે કે તેઓ સેબી (ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર) રેગ્યુલેશન, ૨૦૧૩ હેઠળ રજિસ્ટર્ડ થયેલા ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સની સલાહ લે. આવી હસ્તીઓની યાદી સેબીની વેબસાઈટ <https://www.sebi.gov.in> પર ઉપલબ્ધ છે.

ઈન્વેસ્ટર્સ એડવાઈઝર્સ સાથેના કામકાજમાં શું કરવું અને શું ન કરવું.

આટલું કરો	આટલું ન કરો
<ul style="list-style-type: none"> - હંમેશા સેબીમાં રજિસ્ટર્ડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ સાથે કામકાજ કરો. - સેબી રજિસ્ટ્રેશન નંબર ચેક કરો. બધા રજિસ્ટર્ડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ સેબીની વેબસાઈટ https://www.sebi.gov.in પર ઉપલબ્ધ છે. - એની ખાતરી કરો કે ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર માન્ય રજિસ્ટ્રેશન સર્ટિફિકેટ ધરાવે છે. - ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝરને માત્ર સલાહકારી ફી ચૂકવો. - ફીની ચુકવણી માત્ર બેન્કિંગ ચેનલ્સ મારફત કરો અને તમારી ચુકવણીની વિગતો સહિતની યોગ્ય સહી કરેલી રસીદો જાળવો. - રોકાણ સંબંધિત સલાહનો સ્વીકાર કરતાં પૂર્વે તમારા રિસ્ક પ્રોફાઈલની માગણી કરો. - એનાં આગ્રહ રાખો કે ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર તમારા રિસ્ક પ્રોફાઈલિંગ અનુસાર સલાહ પૂરી પાડે અને ઉપલબ્ધ મૂડીરોકાણ વિકલ્પોને ધ્યાનમાં લે. - ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝરની સલાહનો અમલ કરતાં પૂર્વે એને સંબંધિત બધા પ્રશ્નો પૂછો અને શંકાઓ નાબૂદ કરો. - મૂડીરોકાણ કરતાં પૂર્વે જોખમ-વળતરના પ્રમાણનું આકલન કરો તેમ જ પ્રવાહિતાના અને સલામતીનાં પાસાંને ધ્યાનમાં લો. - શરતો અને નિયમોને સહી કરેલા અને સ્ટેમ્પચુક્ત લેખિતમાં લેવાનો આગ્રહ રાખો. કોઈ પણ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર સાથે કામ શરૂ કરતાં પૂર્વે આ શરતો અને નિયમો કાળજીપૂર્વક વાંચો, ખાસ કરીને સલાહકારી ફી, સલાહકારી પ્લાન્સ, ભલામણોની કેટેગરી વગેરે. - તમારા સોદાઓ પર ચોંપ રાખો. - તમારી શંકાઓ/ફરિયાદોના ઉકેલ માટે યોગ્ય સત્તાવાળાઓનો સંપર્ક કરો. ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર ખાતરીબંધ વળતર ઓફર કરે તો તેની જાણ સેબીને કરો. 	<ul style="list-style-type: none"> - અનરજિસ્ટર્ડ હસ્તીઓ સાથે વ્યવહાર ન કરો. - મૂડીરોકાણ સલાહના સ્વાંગમાં ઓફર કરાતી સ્ટોક ટિપ્સથી ન આકર્ષાઓ - મૂડીરોકાણ કરવા માટે તમારાં નાણાં કદી ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝરને ના આપો. - ખાતરીબંધ વળતરના વચનથી ભોળવાઓ નહિ. - તર્કશુદ્ધ રોકાણ નિર્ણયો પર લોભને હાવી ન થવા દો. - લોભામણી વિજ્ઞાપનો અથવા બજારની અફવાઓથી દોરવાઈ ન જાઓ. - કોઈ પણ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર કે તેના પ્રતિનિધિના ફોન કોલ્સ અથવા મેસેજ્સના આધારે સોદા કરવાનું ટાળો. - કોઈ પણ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝરના વારંવારના ફોન કોલ્સ અને મેસેજ્સ આવે એટલા માત્રથી રોકાણ કરવાનો નિર્ણય ન લો. - ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ દ્વારા ઓફર કરાતા લિમિટેડ પિરિયડના ડિસ્કાઉન્ટ અથવા અન્ય પ્રોત્સાહનો, ગિફ્ટ્સ આદિથી લલચાઈ ન જાઓ. - તમારી જોખમ સહેવાની ક્ષમતાને સુસંગત ન હોય એવાં મૂડીરોકાણ કરવાના અને રોકાણ લક્ષ્યાંકો નક્કી કરવાના ટાળો.

પરિશિષ્ટ-૪

અસ્થામાં યુનિફાઇડ પેમેન્ટ ઇન્ટરફેસ (યુપીઆઈ)

રોકાણકારો હવે ચુકવણી પદ્ધતિ તરીકે યુનિફાઇડ પેમેન્ટ ઇન્ટરફેસ (યુપીઆઈ)નો ઉપયોગ કરીને આઈપીઓમાં રોકાણ કરી શકે છે. યુપીઆઈ એ એક એવી સિસ્ટમ છે જે અનેક બેંક ખાતાઓને (કોઈ પણ સહભાગી બેંકની) એક જ મોબાઇલ એપ્લિકેશનમાં ગઠિત કરે છે, કેટલાંક બેંકિંગ ફીચર્સને, અવરોધહીન ફંડ ટ્રાન્સફર અને વેપારી ચુકવણીને એક જ યંત્રણામાં મર્જ કરે છે.

યુપીઆઈ દ્વારા આઈપીઓમાં રોકાણ કરવાની પ્રક્રિયામાં નીચે જણાવેલાં ત્રણ મુખ્ય પગલાં સામેલ છે:

યુપીઆઈ મારફત બીડિંગ: રોકાણકારોએ તેમના યુપીઆઈ આઈડી સાથે અરજી ફોર્મમાં બીડની વિગતો ભરવી જોઈએ. અરજીઓ ઇન્ટરમીડિયરીને સુપરત કરી શકાય, જે સ્ટોક એક્સચેન્જ બીડિંગ પ્લેટફોર્મ પર યુપીઆઈ આઈડી સાથે બીડની વિગતો અપલોડ કરશે. સ્ટોક એક્સચેન્જ ઈશ્યુઅર કંપની દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવેલી સ્પોન્સર બેન્ક/ એસ્કો સાથે રોકાણકારોના યુપીઆઈ આઈ સહિત બીડની વિગતો ઈલેક્ટ્રોનિકલી વહેંચશે.

ફંડ્સનું બ્લોકિંગ: એસ્કો / સ્પોન્સર બેંક, રોકાણકારની અરજીની રકમ સમાન ફંડ્સ બ્લોક કરવાની અને એ પછી ફાળવણીના કિસ્સામાં ભંડોળને ઉધારવાની વિનંતી કરશે. રોકાણકાર દ્વારા રકમ બ્લોક કરવાની વિનંતી સ્વીકારાયા પછી, રોકાણકારોના ખાતામાં રકમ બ્લોક થઈ જશે અને રોકાણકારોને તે અંગેની જાણ કરવામાં આવશે.

ફાળવણીની પ્રક્રિયા બાદ શેર્સ માટેની ચુકવણી: એક વાર શેરો ફાળવવામાં આવ્યા પછી, રોકાણકારોના ખાતામાંથી રકમ ઉધારવાની

પ્રક્રિયા થશે અને વધારાનાં નાણાં છૂટાં (અનબ્લોક) કરવામાં આવશે. ફંડ બ્લોક કરતી વખતે યુપીઆઈ પિનનો ઉપયોગ કરીને રોકાણકારો દ્વારા આપવામાં આવેલા ઓથોરાઈઝેશનના આધારે આ પ્રક્રિયા થશે.

આઈપીઓમાં રોકાણ કરવા યુપીઆઈનો વપરાશ કરતી વખતે યાદ રાખવા જેવા મુદ્દા

- ઈશ્યુઅર બેન્ક તરીકે કામ કરવા પાત્ર એવી સેલ્ફ સર્ટિફાઈડ સિન્ડિકેટ બેન્ક્સ (એસસીએસબીઝ) સાથે જ તમારો યુપીઆઈ આઈડી સર્જો. આવી બેન્કોની યાદી સેબીની વેબસાઈટ પર ઉપલબ્ધ છે.
- સેબીની વેબસાઈટ પર ઉપલબ્ધ પબ્લિક ઈશ્યુમાં વાપરવા માટેના મોબાઈલ એપ્લિકેશન અને યુપીઆઈ હેન્ડલ્સની યાદીમાં જણાવેલાનો જ ઉપયોગ કરો.
- તમારાં એપ્લિકેશન ફોર્મ્સ પેમેન્ટ યંત્રણા.રૂપે યુપીઆઈ સાથે માત્ર સિન્ડિકેટ મેમ્બર અથવા રજિસ્ટર્ડ બ્રોકર અથવા રજિસ્ટ્રાર અને ટ્રાન્સફર એજન્ટ અથવા ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સને સુપરત કરો.
- યુપીઆઈ પર આઈપીઓ એપ્લિકેશન માટેની મર્યાદા ટ્રાન્ઝેક્શન દીઠ રૂ.૨ લાખ છે અને તે ફક્ત રિટેલ વ્યક્તિગત રોકાણકારો માટે ઉપલબ્ધ છે.
- થર્ડ પાર્ટી યુપીઆઈ આઈડી અથવા થર્ડ પાર્ટી બેંક ખાતાનો ઉપયોગ કરતા રોકાણકારોને ફાળવણી માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં

પરિશિષ્ટ-૫
પારિભાષિક શબ્દો

ક્રમાંક	એબ્રિવિયેશન	કુલ ફોર્મ
૧.	એએમસી	એન્યુઅલ મેન્ટેનન્સ ચાર્જસ
૨.	એએસબીઆ	એપ્લિકેશન સપોર્ટેડ બાય બ્લોકડ એમાઉન્ટ
૩.	બીએસડીએ	બેઝિક સર્વિસ ડિમેટ એકાઉન્ટ
૪.	સીએએસ	કોન્સોલિડેટેડ એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ
૫.	સીડીએસએલ	સેન્ટ્રલ ડિપોઝિટરી સર્વિસીસ (ઈન્ડિયા લિમિટેડ)
૬.	ડિમેટ	ડિમટીરિયલાઈઝ
૭.	ડીપી	ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ
૮.	આઈએ	ઈન્વેસ્ટમેન્ટ એડવાઈઝર્સ
૯.	આઈજીઆરસી	ઈન્વેસ્ટર ગ્રીવન્સ રિડ્રેસલ કમિટી
૧૦.	આઈજીઆરપી	ઈન્વેસ્ટર ગ્રીવન્સ રિડ્રેસલ પેનલ
૧૧.	આઈપીઓ	ઈનિશિયલ પબ્લિક ઓફરિંગ
૧૨.	કેઆઈએન	કેવાયસી આઈડેન્ટિફિકેશન નંબર
૧૩.	કેવાયસી	નો યોર ક્લાયન્ટ
૧૪.	એમઆઈઆઈ	માર્કેટ ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર ઈન્ટરમીડિયરીઝ
૧૫.	એમએસઈઆઈ	મેટ્રોપોલિટન સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ
૧૬.	એનએસડીએલ	નેશનલ સિક્યુરિટીઝ ડિપોઝિટરી લિમિટેડ
૧૭.	એનએસઈ લિ.	નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ
૧૮.	પીએએન	પરમેનન્ટ એકાઉન્ટ નંબર
૧૯.	પીઓએન	પાવર ઓફ એટર્ની
૨૦.	સ્કોર્સ	સેબી કંપલેઈન્ટ્સ રિડ્રેસ સિસ્ટમ
૨૧.	સેબી	સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા
૨૨.	એસએમએસ	શોર્ટ મેસેજ સર્વિસ
૨૩.	યુસીસી	યુનિક ક્લાયન્ટ કોડ
૨૪.	યુઆઈડી	યુનિક આઈડેન્ટિફિકેશન

નીચેની વેબસાઈટો પર એફએફયુ અને ઓનલાઈન રિસોર્સેસ ઉપલબ્ધ છે:

વેબસાઈટ : www.sebi.gov.in

ઈન્વેસ્ટર વેબસાઈટ : <http://investor.sebi.gov.in>

વેબસાઈટ : www.bseindia.com

વેબસાઈટ : www.nseindia.com

વેબસાઈટ : www.nsdl.co.in

વેબસાઈટ : www.cdslindia.com

વેબસાઈટ : www.msei.in

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા

પ્લોટ નં. સી૪-એ, “જી” બ્લોક, બાન્દ્રા કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ, બાન્દ્રા (ઈસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૫૧.
ટેલિફોન: ૨૧-૨૨-૨૬૪૪૮૦૦૦ / ૪૦૪૫૮૦૦૦ / વેબસાઈટ: <https://www.sebi.gov.in>
ઈન્વેસ્ટર વેબસાઈટ: <http://investor.sebi.gov.in>
ઇન્ટરેક્ટિવ વોઈસ રિસ્પોન્સ સિસ્ટમ (આઈવીઆરએસ): ૨૧-૨૨-૨૬૪૪૮૮૫૦ / ૪૦૪૫૮૮૫૦
ટોલ ફ્રી ઈન્વેસ્ટર હેલ્પલાઈન: ૧૮૦૦ ૨૨ ૭૫૭૫ અને ૧૮૦૦ ૨૬૬ ૭૫૭૫
રોકાણકારની ફરિયાદો માટે: <http://scores.sebi.gov.in>

બીએસઈ લિ.

૨૫મા માળે, પી. જે. ટાવર્સ, દલાલ સ્ટ્રીટ, ફોર્ટ, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૧.
ટેલિફોન: ૦૨૨ ૨૨૭૨૧૨૩૩/૩૪
વેબસાઈટ: www.bseindia.com
ઈમેઈલ આઈડી: is@bseindia.com

નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિ.

એક્સચેન્જ પ્લાઝા, સી-૧, બ્લોક જી, બાન્દ્રા કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ,
બાન્દ્રા (ઈસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૫૧.
ટેલિફોન: (૦૨૨) ૨૬૫૮૮ ૧૦૦ - ૮૧૧૪
ફેક્સ નં.: (૦૨૨) ૨૬૫૮૮૧૨૦

નેશનલ સિક્યુરિટીઝ ડિપોઝિટરી લિ.

ટ્રેડ વર્લ્ડ, “એ” વિંગ, ચોથો અને પાંચમો માળ, કમલા મિલ્સ કમ્પાઉન્ડ,
લોઅર પરેલ, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૧૩.
ટેલિફોન: (૦૨૨) ૨૪૮૮ ૪૨૦૦ | ફેક્સ: (૦૨૨) ૨૪૮૭ ૬૩૫૧
ઈન્વેસ્ટર હેલ્પલાઈન: ૧૮૦૦ ૨૨૨ ૮૮૦
વેબસાઈટ: www.nsdl.co.in

સેન્ટ્રલ ડિપોઝિટરી સર્વિસીસ (ઈન્ડિયા) લિ.

મેરેથોન ફ્યુચરેક્સ, “એ” વિંગ, ૨૫મા માળે, મફતલાલ મિલ્સ કમ્પાઉન્ડ,
એન. એમ. જોશી માર્ગ, લોઅર પરેલ (ઈસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૧૩.
ટોલ ફ્રી હેલ્પલાઈન: ૧૮૦૦ ૨૦૦ ૫૫૩૩
વેબસાઈટ: www.cdslindia.com

મેટ્રોપોલિટન સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિ.

વિબગ્યોર ટાવર્સ, ચોથા માળે, પ્લોટ નં. સી-૬૨, ટ્રાઈડેન્ટ હોટેલની સામે,
બાન્દ્રા કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ, બાન્દ્રા (ઈસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૮૮.
ઓફિસ: ૨૨ ૬૧૧૨ ૮૦૦૦

મફત પ્રસાર માટે

Booklet on

SECURITIES MARKET

UNDERSTANDING FROM
INVESTOR'S PERSPECTIVE

भारतीय प्रतिभूति और विनिमय बोर्ड
Securities and Exchange Board of India

Disclaimer:

While every effort has been made to avoid errors or omission in this publication, publishers are not liable for any damage or loss to anyone, of any kind, in any manner from use of this material.

Prepared Jointly by :

- ▶ Securities and Exchange Board of India
- ▶ BSE Ltd.
- ▶ National Securities Depository Limited
- ▶ National Stock Exchange of India Ltd.,
- ▶ Central Depository Services (India) Limited
- ▶ Metropolitan Stock Exchange of India Limited

Printed by :

SEBI

Date: 23rd Nov, 2020

Note for Reader:

This booklet is aimed at providing you in brief, basic information about the securities market. In case of further queries, you may visit online material at websites of SEBI, BSE, NSE, MSEI, NSDL and CDSL.

“The information contained in this material is for only educational and awareness purposes related to securities market and shall be used for non-profitable, educational and awareness activities for general public only.

No part of this material can be reproduced or copied in any form or by any means or reproduced on any disc, tape, perforate media or other information storage device, etc. without acknowledging the SEBI or Stock Exchange or Depositories.

SEBI or Stock Exchange or Depositories shall not be responsible for any damage or loss to any one, of any manner, from use of this material.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this material. For recent market developments and initiatives, readers are requested to refer to recent laws, guidelines, directives framed thereunder and other relevant documents, as being declared from time to time. For any suggestions or feedback, please email us at visitsebi@sebi.gov.in.

Index		Page No.
Introduction to Securities Market		
1	Regulatory Framework for Securities Market	02
2	What are Securities and Securities Market?	03
3	Primary Market and Secondary Market	05
4	Who are the Market Infrastructure Institutions and Market Intermediaries in the Securities Market?	07
Basics of Investing		
5	Key Risks in Investing in Securities Market	09
6	How to Mitigate the Risk?	10
Account Opening Process		
7	Pre-requisites for Investing in Securities Market	10
8	Procedure for opening an account: Know Your Client (KYC) Process	11
9	Basic Services Demat Account (BSDA)	12
10	Power of Attorney	13
11	Nomination	14
How do I Invest in Securities Market?		
12	Investment through Primary Market	14
13	Process of investing in Primary Market	15
14	Application Supported by Blocked Amount (ASBA)	16
15	Investment through Secondary Market	16
16	Trading Days and Trading & Settlement of trades	17
17	Contract Note	18
18	SMS and Email alert to Investors	19
19	Running Account Authorization	20
20	Trade Verification	20
21	What is Margin Money?	21
22	Statement of Account from Stock Broker and Depository Participants	21
23	Consolidated Account Statement (CAS)	22
24	Derivatives Market	22
Mutual Funds and ETFs		
25	Mutual Funds	23
26	How to invest in Mutual Funds?	24
27	Product labelling in Mutual Funds	24
28	Exchange Traded Funds (ETFs)	25
Grievance Redressal in Securities Market		
29	SEBI Complaints Redress System (SCORES)	25
30	Investor Services Cell of Stock Exchange and Depository	26
31	Arbitration Mechanism	27

Information about Unclaimed Shares/ Unpaid Dividend Amount – IEPF		27
ANNEXURE		
32	Annexure – I Do's and Don't's of Investing/ trading in securities market	28
33	Annexure – II Rights and Obligations of Investors	30
34	Annexure – III Caution against Unregistered Investment Advisers	31
35	Annexure – IV Unified Payment Interface (UPI) in ASBA	34
36	Annexure – V Glossary	35

Issued by

Greetings and Namaste...

Are you an investor who wants to invest in the shares of a company and in Mutual Funds in the securities market?

If so, you may like to understand the basics of investing in the securities market.

This booklet does not serve as a guide for any specific investment, but it gives basic information about the securities market. This booklet is not regarding investments in entities under the framework of other Regulators such as Reserve Bank of India (RBI), Insurance Regulatory and Development Authority of India (IRDAI), Pension Fund Regulatory and Development Authority (PFRDA), Ministry of Corporate Affairs (MCA), etc.

1

Regulatory Framework for Securities Markets

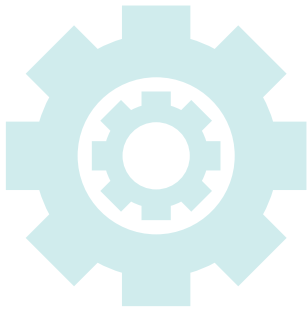

The regulation of buying, selling and dealing in securities such as shares of a company, units of mutual funds, Derivatives, etc. and stock exchanges, commodity derivative exchanges and depositories comes within the purview of Securities and Exchange Board of India (SEBI) in terms of SEBI Act, 1992 (SEBI Act) and various SEBI regulations/ circulars/ guidelines/ directives.

SEBI was established on April 12, 1992 in accordance with the provisions of the SEBI Act. The mandate of SEBI is to protect the interests of investors in securities and to promote the development of, and to regulate the securities market and for matters connected therewith or incidental thereto.

At present, the four main legislations governing “the securities market” are:

- A) The SEBI Act, 1992, which empowers SEBI with statutory powers for (i) protecting the interests of investors in securities, (ii) promoting development of the securities market, and (iii) regulating the securities market.
- B) The Companies Act, 2013, which provides regulations for issuance, allotment and transfer of securities, and related matters in public issues of securities;
- C) The Securities Contracts (Regulation) Act, 1956, which provides for recognition and regulation of transactions in securities in a Stock Exchange.
- D) The Depositories Act, 1996, which provides for electronic maintenance and transfer of ownership of dematerialized (demat) shares.

2

What are Securities and Securities Market?

A. Equity Shares or commonly called as shares, represent a share of ownership in a company. An investor who invests in shares of a company is called a shareholder, and is entitled to receive all corporate benefits, like dividends, out of the profits of the company. The investor is also entitled to receive the right to cast a vote with regard to the decision making process of the company at General meeting of the company.

B. Debt Securities represent money that is borrowed by the company / institution from an investor and must be repaid to the investor. Debt securities are also called as debentures or bonds. An investor who invests in debt securities is entitled to receive payment of interest/coupons and repayment of principal (i.e. the money invested). Debt Securities are issued for a fixed term, at the end of which the securities can be redeemed by the issuer of securities. Debt securities can be secured (backed by collateral) or unsecured.

C. Derivatives are financial instruments whose value depends upon the value of another asset such as shares, debt securities, commodities, etc. The main types of exchange traded derivatives are futures and options.

D. Mutual Funds are type of financial instruments made up of a pool of money collected from many investors. These funds/ mutual funds, then, invest in securities such as shares, bonds, money market instruments and other assets.

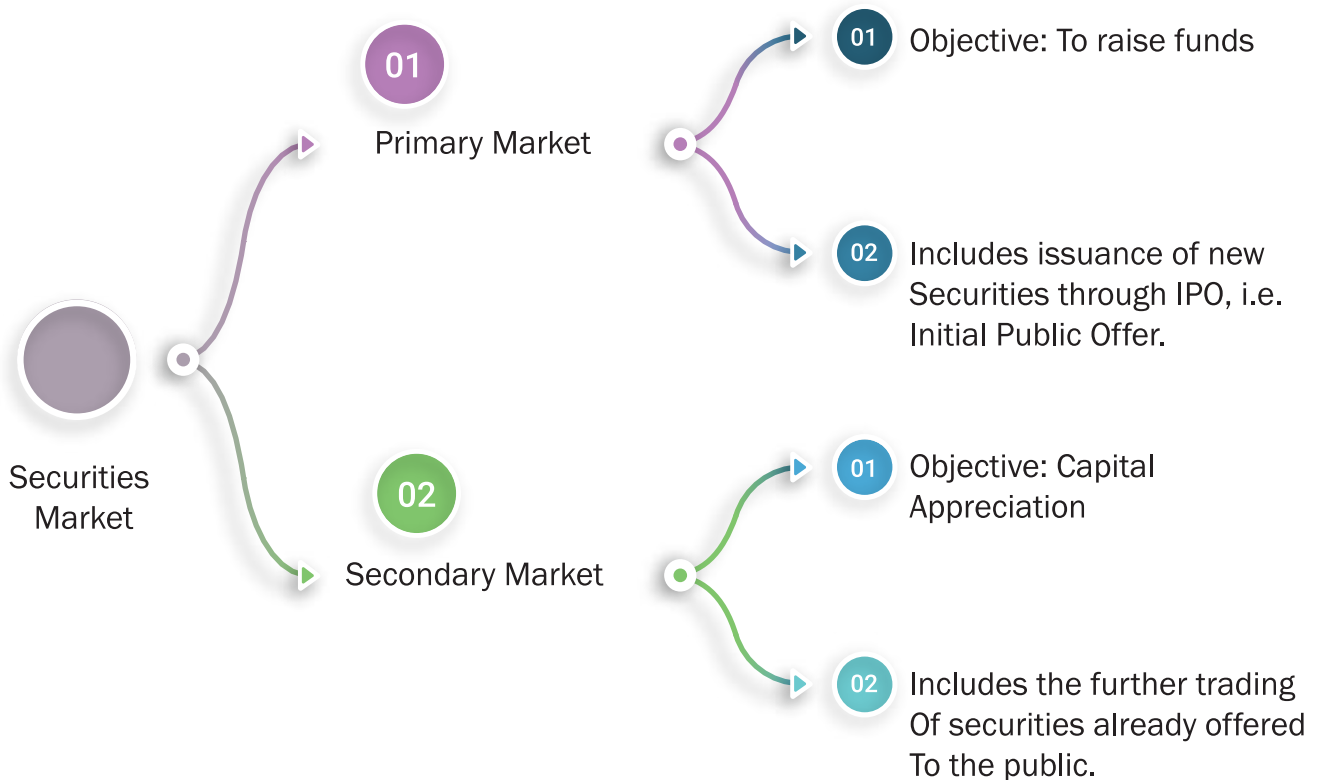
Securities Market is a place where companies can raise funds by issuing securities such as equity shares, debt securities, etc. to the investors (public) and also is a place where investors can buy or sell various securities (shares, bonds, etc.). Once the shares (or securities) are issued to the public, the company is required to list the shares (or securities) on the recognized stock exchanges. Securities Market is thus a part of the Capital Market.

The primary function of the securities market is to enable allocation of savings from investors to those who need it. This is done when investors make investments in securities of companies / entities which are in need of funds. The investors are entitled to get benefits like interest, dividend, capital appreciation, bonus shares, etc. Such investments contribute to the economic development of the country.

Securities market has two interdependent and inseparable segments, which are mentioned as below:

3

Primary Market and Secondary Market

Primary Market: This market is also called as the new issues market where company / institutions raise funds (capital) from public by issuing new securities (shares, debentures, bonds, etc.).

There are two major types of issuers of securities:

- Corporate Entities (companies) which mainly issue equity instruments (shares) and debt instruments (bonds, debentures, etc.)
- Government (Central as well as State) which issues debt securities (dated securities and treasury bills).

The types of issues made in Primary Market are:

1 Public Issue

Securities are issued to general public and anyone can subscribe to them. Public issue of equity shares can be categorized as follows:

i. Initial Public Offer (IPO):

An IPO is where first public offer of shares is made by a company. An IPO can be in the following forms:

- **Fresh Issue of shares** where new shares are issued by the company to the public investors. In this kind of an issue, the funds of investors will go to the company to be used for the purpose for which the issue is made.

- **Offer for Sale** where existing shareholders such as promoters or financial institutions or any other person offer their holding to the public. In this kind of an issue, the funds of the investors will go to such sellers of the shares and not to the company.

ii. Follow on Public Offer (FPO):

It is made by an issuer/ company that has already done an IPO in the past and is making a fresh issue of securities to the public.

2 Preferential Issue

In this mode of issue, securities are issued to an identified set of investors like promoters, strategic investors, employees, etc.

3 Rights Issue

When the Company gives its existing shareholders the right to subscribe to newly issued shares, in proportion to their existing shareholding, it is called a rights issue.

4 Bonus Issue

When the existing shareholders of a company are issued additional shares, in proportion to their existing shareholding and without any additional cost, then it is called a bonus issue.

In order to raise funds from public, companies need to file an offer document with SEBI which is called as the draft red herring prospectus or the draft prospectus. The prospectus contains details like the history of the company, details of the promoters, business model, financial history of the company, risks in that business, purpose for which the money is being raised, terms of issue and such other information that will help an investor to make an informed decision on investment in the shares of that company. The securities which are issued in primary market are listed on a recognized Stock Exchange in less than six (06) working days from the date of the closure of the issue. The shares are then listed on the recognized stock exchanges, where further trading of the shares takes place.

The shares allotted by the company are credited in the Demat account of the investor which is maintained with a Depository through a SEBI registered Depository Participant (DP). An investor can sell the shares on the stock exchanges through a SEBI registered Stock broker and receive the money.

Secondary market: Once the securities are issued in the primary market, they get listed on the Stock Exchanges and the investors can buy or sell these listed securities through those Stock Exchanges. Stock Exchanges have two main segments - Cash Market segment and the Derivatives Market segment.

4

Who are the Market Infrastructure Institutions and Market Intermediaries in the securities market?

Market Infrastructure Institutions: The infrastructure to facilitate the transactions in securities market (viz. issue, purchase and sale of securities) is provided by Stock Exchanges, Depositories and Clearing Corporations. These institutions are known as Market Infrastructure Institutions (MIIs). A list of SEBI registered market infrastructure institutions (MIIs) is available on the link: <https://www.sebi.gov.in/intermediaries.html>.

The Stock Exchanges provide a nation-wide computerized screen based trading platform to facilitate buying and selling of securities, through their registered stock brokers and at market determined prices, in a fair manner. The list of SEBI recognized stock exchanges in India is available on the link: <https://www.sebi.gov.in/stock-exchanges.html>.

The major nation-wide stock exchanges are BSE Limited (BSE), National Stock Exchange of India Limited (NSE) and Metropolitan Stock Exchange of India Limited (MSE).

Clearing Corporations: The main function of Clearing Corporations is to guarantee the settlement of trades executed on the Stock Exchanges. In other words, Clearing corporations guarantee that every buyer will get the securities which are bought by him and every seller of securities will get money for the securities sold by him.

Depositories: Depositories are institutions that hold securities of investors in dematerialized / electronic form and provide demat services to the investors through their Depository Participants (DP). There are two depositories in our country namely, National Securities Depository Limited (NSDL) and Central Depository Services (India) Limited (CDSL). Under each Depository, there are registered Depository Participants (DPs) (like branches of banks), which provide various services to the investors like opening and maintaining of a Demat account, dematerialization of shares, etc.

Market Intermediaries are important participants in the smooth functioning of the primary and the secondary markets. These market intermediaries support the process of executing orders for buying or selling of securities, dealing in securities and providing information relevant to the trading of securities. Some important intermediaries are stock brokers, depository participants, merchant bankers, share and transfer agents, registrars, etc. All such intermediaries are registered with SEBI and are required to abide by the prescribed norms to protect the investors. A list of SEBI recognized market intermediaries may be accessed on the following link: <https://www.sebi.gov.in>.

Basics of Investing

Before you start investing in securities market, you need to understand and identify your investment goals, objectives and risk appetite (the extent up to which you are willing to take risk). Every investment decision should reflect your needs and requirements and should be as per your desired preferences. For example, whether you are willing to invest in safe products which give steady returns or if you want to take slightly higher risk and invest in products which may give you higher returns. Every investment comes with the risk of change in the inherent value of that investment. For example, investment in shares of automobile industry will attract the risk attached with the automobile industry (sales may go up or down or one brand of cars may be sold more than other brand, etc.)

Once you have decided your goals and identified your risk appetite, please decide the amount you want to invest and the time period over which you want to invest. The ability to take risk differs from investor to investor and could be dependent on the goals as well as the age of the investor.

The investors should also be well informed about their rights, responsibilities, Do's and Don'ts of investing and these documents are available on the website/s of SEBI and stock exchanges and depositories. The Do's and Don'ts' of investing in securities market are also attached in the Annexure-I of this booklet. In addition to the same, the rights and obligations of investors are attached in the Annexure-II of this booklet.

Investors should make informed decision before investing in the shares of a company. They should carefully read all the information related to the company such as disclosures related to the company, its promoters, the project details, financial details, etc. These details can be found on the websites of the stock exchanges.

For investing in securities market, investors may also approach any SEBI registered Investment Adviser. A list of SEBI registered Investment Adviser(s) may be found on the following link:

<https://www.sebi.gov.in>.

However, investors should exercise caution against unsolicited investment advice from unregistered investment advisers. For details, you may refer Annexure-III of this booklet.

5

Key Risks in Investing in Securities Market

Market risk or Systematic Risk: It refers to the risk faced by investments due to factors affecting the overall performance of securities and general economy of the country.

Unsystematic Risk: Unsystematic risk can be described as the risk attached with a particular company or industry.

Inflation risk: Inflation risk is also called as purchasing power risk. It is defined as the chance that the cash flows from an investment would lose their value in future because of a decline in its purchasing power due to inflation.

Liquidity risk: Liquidity risk arises when an investment can't be bought or sold quickly enough.

Business Risk: It refers to the risk that a business of a company might be affected or may stop its operations due to any unfavorable operational, market or financial situation.

Volatility Risk: Volatility risk arises as the Companies' stock prices may fluctuate over time.

Currency Risk: It refers to the potential risk of loss from fluctuating foreign exchange rates that an investor may face when he has invested in foreign currency or made foreign-currency-traded investments.

6

How to Mitigate the Risk?

The investors can try to mitigate risk by different means. Asset allocation is one strategy through which an investor can mitigate risk by diversifying their investments into various companies and asset classes.

Account Opening Process

7

Pre-requisites for Investing in Securities Market

In order to invest in equity shares, an investor needs to open three accounts namely:

BANK ACCOUNT

TRADING ACCOUNT

DEMAT ACCOUNT

A) Bank account.

B) Trading account or broking account with a SEBI registered stock broker of a recognized Stock Exchange. This account is used to buy and sell securities on the Stock Exchanges. To open a trading account, you have to fill ACCOUNT OPENING FORM and submit the signed Know Your Client (KYC) documents.

Take the following precautions while filling up the account opening form:

- ▶ You should put your signatures while indicating preferences for trading in different exchanges.
- ▶ You should carefully note all the charges/ fees/ brokerage that are applicable on your accounts and keep a record of the same.
- ▶ Identify the segments in which you would like to trade (cash, F&O, Currency Derivative or any other segments). Trading in derivatives requires understanding of the derivative products.
- ▶ In case you want to avail additional facilities namely Running Account facility, execution of Power of Attorney, etc., you will have to give specific authorization to the stock broker in order to avoid any dispute in the future.
- ▶ You should provide your email address and mobile number in the account opening form. The broker and stock exchanges use these contact details to keep you updated on the trading updates that are important for you to know.
- ▶ You should always demand and take a copy of the account opening form for your records.

8

Procedure for opening an account: Know Your Client (KYC) process

While opening of Demat/ Trading/ Bank Account, you have to submit Know Your Client (KYC) documents. Let us understand what KYC means and why is it compulsory?

KYC is mandatory under the Prevention of Money Laundering Act, 2002 and Rules framed thereunder. While opening of Demat / Trading/ Bank account, client have to submit Officially Valid Documents (OVDs) as proof of identity and proof of address and these documents form a part of the KYC requirements. An investor can establish his identity and address through relevant supporting prescribed documents such as PAN card / UIDAI-Aadhar/ Passport/ Voter ID card/ Driving license, etc. Once the KYC form is submitted, a unique KYC Identification Number (KIN) is generated and communicated to the client by SMS/ Email. KYC is a one-time process and is valid across all the intermediaries. You need not undergo the same process again while opening an account with another intermediary in securities market.

e-KYC

Investors can complete KYC process using e-KYC facility using UIDAI - Aadhaar/ Digi Locker.

Fill the account opening details/ form online in the Stock Broker's website.

Submit scanned images of the mandatory documents/POA (Proof of address) / POI(Proof of Identity).

Complete IPV (In Person Verification) process over video call.

Digitally Sign the document.

Account gets activated.

- Ensure that you read and understand all the documents before signing.
- Do not sign any blank document.
- Always refer to the Do's and Don'ts mentioned in the Annexure of the account opening kit.
- Ensure to register YOUR mobile number and email address with the bank, depository participant and stock broker to receive SMS and email alerts regarding transactions in your account.

9

Basic Services Demat Account (BSDA)

Basic Services Demat Account (BSDA):

Basic Services Demat Account is the demat account facility which is provided to individuals who have only one demat account (across all depositories) and the value of the holdings doesn't exceed Rs.2 lakhs each for non-debt securities (like equities) and debt securities, at any point of time.

The Annual Maintenance charges (AMC) structure for BSDA is as mentioned below:

Security Type	Slabs Value of Holdings	Charges
For Non - Debt Securities	Up to Rs. 50,000/-	No AMC
	Rs. 50,001 to Rs. 2,00,000/-	Up to Rs. 100/-
For Debt Securities	Up to Rs. 1,00,000/-	No AMC
	Rs. 1,00,001 to Rs. 2,00,000/-	Up to Rs. 100/-

Please check the website of SEBI or the respective Depository for the latest rules in this regard.

A combination of the above mentioned three accounts (i.e. a bank account, a demat account and a trading account) is often referred to as the “3-in-1” account. The investors may either open the above mentioned three accounts separately with different depository participant/ broker/ institution or they may also approach a single depository participant/ broker / institution who provides the facility of opening of all the three accounts together.

The list of SEBI registered stock brokers and depository participants may be obtained from SEBI’s official website (www.sebi.gov.in) or from the websites of the respective Stock Exchanges or depositories.

10

Power of Attorney

Power of Attorney is a document of high importance as it is capable of giving your rights and access over your accounts and money to somebody else. In securities market, a client may execute the power of attorney (PoA) in favour of the stock broker and/or depository participant to authorize them to operate his demat and bank account to facilitate the delivery of shares and pay-in/ pay-out of funds. A specific Power of Attorney (PoA), as per the guidelines of SEBI, may be executed by the client in favour of the stock broker / depository participant.

As per SEBI guidelines, it is not mandatory to sign and issue a power of attorney. Signing of Power of Attorney is purely optional and voluntary – if you find that signing power of attorney is useful for you, you may sign it. You can also revoke the Power of Attorney at any point of time.

In case any transfer of shares is done by your stock broker in your account, for any reason other than those that are authorized by you under POA, you should immediately take up the matter with your stock broker. In case no response is received from them or you are not satisfied with the response, you should immediately take up the matter with the Depository/Exchange.

In case you wish to execute a Power of Attorney (PoA) in favour of the Stock Broker / Depository Participant, please refer to the guidelines issued by SEBI/ Stock Exchanges/ Depositories available at their respective official websites.

Guidelines

<https://www.sebi.gov.in/>

11

Nomination

Nomination is a facility that enables an individual investor to nominate a person, who can claim the securities held by him/ her in their demat accounts or the redemption proceeds thereof (in respect of mutual fund units) in the event of death of the investor.

How do I invest in Securities Market?

12

Investment through Primary Market

When an issuer company issues shares to the general public through public offer, you can apply for the shares by submitting the necessary application form. For issuance of securities, the issuer company has to follow certain rules, regulations, etc. Shares will be allotted as per the prescribed Rules & regulations. The shares allotted will be credited in the applicant's Demat Account maintained with DP. Allotment of securities will be made in demat form and investors have a choice of subsequently getting them converted to physical shares. On closure of public issue, within six (06) working days of closure of the issue, shares allotted are listed on the recognized Stock Exchanges where further trading of the shares takes place.

Please Note:

As per latest SEBI guidelines, you can opt to hold securities such as share certificates in physical form or Demat form. However, with effect from April 01, 2019, securities can be transferred only if the same are held in Demat form. It is therefore advisable to open a demat account and hold all the securities in demat form. This rule is not applicable if the shares are to be transmitted to their legal heirs by way of inheritance or succession.

Process of investing in Primary Market

You can buy shares of a Company directly from the company during the public offer/ issue by filling up an application form and making payment during the period when the public issue is open for issue to the public. In the application form, you have to fill your details such as name, address, number of shares applied for, bank account details, demat account in which shares are to be credited, etc.

Investors who are interested in investing in that IPO may then apply for the same through Application Supported by Blocked Amount (ASBA) and also by using Unified Payment Interface (UPI) as a payment mechanism (mentioned later in the booklet in detail). Investors will then have to fill up the application form and apply for allocation of shares to them as per their preference. The money for the shares for which the investor has applied, then gets blocked in the bank account of the investor. The entire process of listing of an IPO takes six (06) working days after the closure of the issue. The investors to whom the shares are issued, get the shares in their demat account and the funds for the same get debited from their bank account. In case the shares aren't allocated, the funds blocked in the applicant investor's bank account gets released for further utilization.

Word of caution:

- Read carefully the prospectus/ red herring prospectus/ offer document of the company before making investment in shares of a company.
- Take due care about the price and quantity of shares while applying for the shares in the public issue.
- Keep a note of the price at which you applied for shares.
- Don't invest on the basis of market sentiments, rather analyze about the company and its financials and invest smartly.

14

Application Supported by Blocked Amount (ASBA)

Investors can now apply for securities in IPOs through ASBA. In ASBA, money to the extent of price of the shares for which the investor has applied, is blocked, but it remains in your account till allotment. Upon allotment of shares, etc., requisite amount is debited from your account. Blocked amount continues to earn interest and there is no requirement of refund in case of non-allotment. Thus, instead of actually sending a cheque for applying in IPOs you can now apply through Application Supported by Blocked Amount (ASBA) which is facilitated by certain branches of collecting banks. List of these banks is available on the website of SEBI. Investors can now invest in IPOs by using Unified Payment Interface (UPI) as a payment mechanism. The process of investing using UPI is explained at Annexure-IV.

15

Investment through Secondary Market

Once you have opened a trading/ broking account with a stock broker of a recognized Stock Exchange, you can buy or sell shares of a company through the stock broker at the stock exchange. You can place the order for purchase or sale of securities through your broker using the online trading account by visiting broker's website, mobile trading app of broker, through the phone using Call & Trade facility, by physically visiting the broker's office or through Authorized Persons of stock brokers.

Modes of placement of Order:

Word of caution:

- Buying or selling of shares should be done only through a SEBI registered stock broker or Authorized Person.
- Always keep a record of the orders placed by you to the broker, while trading in secondary market.

16

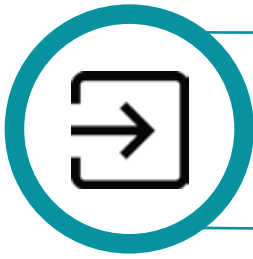
Trading days and Trading & Settlement Cycle

Trading on the Stock Exchanges takes place on all days of the week (except Saturdays, Sundays and holidays declared by the Stock Exchanges). In case of purchase of shares, you are required to make payment to the bank account of your stock broker prior to the pay-in day for the relevant settlement (preferably immediately after receiving confirmation from the broker that your purchase order is successfully executed). Similarly, in case of sale of shares, you are required to deliver the shares to the demat account of broker prior to the pay-in day for the relevant settlement.

What is the pay-in day and pay-out day? Pay-in day is the day when the brokers shall make payment or delivery of securities to the clearing corporation of the exchange. Pay-out day is the day when the clearing corporation makes payment or delivery of securities to the broker. Settlement cycle is on a T+2 rolling settlement basis w.e.f. April 01, 2003 (where T stands for the trade day). For example, the trades executed on a Monday are typically settled on the following Wednesday

(considering 2 working days from the trade day). Stock Exchanges ensure that the pay-in and pay-out of funds and securities are carried out on T+2 day.

Pay-in of funds/ securities refers to the transfer of funds/ securities from brokers account to the exchange's account.

Pay-out: Pay-out of funds/securities refers to transfer of funds/securities from Exchange account to Broker account.

Word of caution:

- Always ensure that you keep adequate funds/ securities in your bank/ demat account, respectively, before the date of pay-in of the settlement cycle of the trade.
- Non-availability of sufficient funds/ securities for settlement may lead to levy of penalty and further losses for the investor.

17

Contract Note

A Contract Note is an evidence of the trade done by the stock broker. It is a legal document which contains details of the transaction such as securities bought/ sold, traded price, time of trade, brokerage, etc. Contract Notes can be issued in physical form or in electronic form. In case you opt for an electronic contract note, a specific authorization needs to be given to the stock broker along with the details of your email ID. Such electronic contract notes shall be digitally signed, encrypted and can't be tampered. Such contract notes should be

preserved by the investor for future references. These have huge importance, especially if any dispute arises later.

Word of caution:

- Contract note shall be issued by the stock broker within 24 hours of the execution of the trade. In case of any discrepancy in the contract note, investor should immediately take up the matter with the stock broker.
- Always cross check the records maintained by you, while placing orders in the market, with the details mentioned in the Contract Note. In case of any discrepancy, contact your broker immediately.

Record of client order:

Stock brokers are required to execute trades of clients only after keeping evidence of the client placing such order, which could be, inter alia, in the form of:

- a. Physical record written and signed by client,
- b. Telephone recording,
- c. Email from authorized email ID,
- d. Log for internet transactions,
- e. Record of messages through mobile phones,
- f. Any other legally verifiable record.

18

SMS and Email Alerts to Investors

Investors can opt for SMS and email alerts facility through which they shall receive free of cost SMS and email alerts for any trading/ transaction activity that would happen in their trading and demat account. In order to avail this facility, investors should ensure that their mobile numbers and email IDs are shared and regularly updated with their stock brokers and depository participants.

19

Running Account Authorization

In normal course, settlement of a transaction (buy/sell) by a broker has to be done within 24 hours of pay-out of funds / securities. However, if you regularly trade in shares on the stock exchange, you may specifically authorize the stock broker to maintain a Running Account whereby your shares or funds, as the case may be, would be kept in a separate account with the stock broker.

Running Account facilitates ease of carrying out transactions in securities whereby the shares or funds kept in the running account with the stock broker are adjusted towards the settlement obligations of the future transactions.

Running Account authorization is voluntary and useful for the investors who frequently buy and sell securities. Running Account authorization shall be dated and revocable at any time. The actual settlement of the funds and securities shall be done by the broker, at least once in 30 days / 90 days as opted by the investors (client).

20

Trade Verification

Trade Verification module on the websites of exchanges is a very simple tool to verify the trades executed in your account. The data on the trades would be available on T+1 day.

21

What is Margin money?

The margin money is prescribed by exchanges / Clearing Corporations and collected from investors by brokers before executing a trade on their behalf. The margin money is collected to mitigate the risk of non- payment of funds for buy trades or non-delivery of securities for sell trades by an investor. Margin can be provide in the form of cash or securities or cash equivalent i.e. fixed deposits, bank guarantee, units of mutual funds, government securities, and treasury bills in demat form etc.

With effect from September 01, 2020 investors (client) can provide margin in the form of “securities” only by pledging the securities in favour of specially designated demat account of stock broker.

Early Pay-in: In case investor wants to avail exemption from payment of margin, investor may use “early pay-in” facility where payment of funds / delivery of shares shall be made to the broker before the pay-in date or as per time/date specified by the broker.

22

Statement of Account from Stock Broker and Depository Participants

You are entitled to receive reports such as monthly report, quarterly report, etc., free of cost, on a regular basis from brokers and depositories regarding the transactions done by you. Depositories and Stock Exchanges, will inform you on your registered mobile number or email id regarding the transactions in your accounts.

If you do not understand the message, clarify the matter with the Bank, Depository, Depository Participant, your Stock Exchange, broker, or call SEBI’s toll free helpline for guidance. Always keep your contact details updated with the intermediaries so that you receive alerts and account statements on a timely basis. In case you do not receive such a report, you must raise the matter with relevant entities.

You are entitled to receive a statement of balance of Funds and Securities as on 31st March of every year from your stock broker.

23

Consolidated Account Statement (CAS)

Consolidated Account Statement (CAS) is a single/ combined account statement which shows the details of transactions made by an investor during a month across all Mutual Funds and also other securities held in the demat account(s). In order to get your CAS, you should update your PAN card number with your stock broker/ depository participant.

24

Derivatives Market

Derivatives refers to the financial instruments which derive their value from an underlying security or financial instrument. The underlying products can be equity, commodity, currency, etc.

Derivatives are primarily used by investors for hedging their position and minimizing the price risk. Hedging is basically a risk management strategy in which the investors invest in the instruments strategically to offset the risk of any adverse price movements.

The players in derivatives may be hedgers, speculators and arbitrageurs and different roles may be played in different situations.

Futures and Options, or commonly called as F&O segment, are an essential part of the derivatives segment of the securities market. Futures and options are two different types of derivatives.

A futures contract is a standardized exchange traded contract to buy or sell an underlying product at a predetermined price on a future date.

An options contract refers to the financial instrument which gives the buyer of the option the right but not the obligation to exercise the option at a pre-determined date and price. A call option gives one the right to buy the underlying security and a put option gives one the right to sell the underlying security. Investors are charged a premium when they buy an options contract.

Please note that derivatives are high risk products and mainly used for hedging purposes. This is not recommended for retail investors.

Mutual Funds and ETFs

25

Mutual Funds

A mutual fund pools in money from many investors and invests the money in stocks, bonds, short-term money-market instruments, other securities or assets, or some combination of these investments. All mutual funds are required to be registered with SEBI before they launch any scheme. Mutual funds can also be segregated in different categories based on the objectives of the mutual fund scheme. The schemes are designed to keep in mind the needs of various types of investors - risk averse investors (basically a conservative Investor who does not want to take high risk), moderate investors (investors who can take some amount of risk) and aggressive investors (investors who are willing to take higher risk in search of higher returns).

Categorization of mutual funds: Mutual funds are now broadly categorized into five types of schemes mentioned as below:

- A** **Equity Schemes:** Mutual funds which principally invest in stocks/ equities.
- B** **Debt Schemes:** Mutual funds which principally invest in fixed income securities like bonds and treasury bills.
- C** **Hybrid Schemes:** Mutual funds which invest in two or more asset classes such as equities, fixed income, cash, etc.
- D** **Solution Oriented Schemes:** Mutual fund schemes which make their investments as per the goals of individuals like retirement and child planning, etc.
- E** **Other Schemes:** All other schemes like Index Funds, Sectoral funds, etc.

26

How to invest in Mutual Funds?

Mutual funds normally come out with an advertisement in newspapers publishing the date of launch of the new schemes. Investors can also contact the agents and distributors of mutual funds who are spread all over the country for necessary information and application forms. While investing in mutual funds, the investors will first have to complete their KYC process. An investor can either do a physical KYC at the branch of the fund or at the registrar office. Alternatively, an individual can also do e-KYC using his Aadhaar card and his PAN card number.

Once the KYC process is complete, the investor then has to decide upon the scheme that he wants to invest in. This decision is based on the risk appetite and financial goals. When the investor has shortlisted the mutual fund scheme, he will have to fill up the necessary application forms for investing in those respective schemes. Forms can be deposited with mutual funds through the agents and distributors who provide such services or directly with the MF. While filling up the application form, an investor must mention clearly his name, address, number of units applied for and such other information as required in the application form. He must give his bank account number so as to avoid any fraudulent encashment of any cheque/ draft issued by the mutual fund at a later date for the purpose of dividend or repurchase. Any changes in the address, bank account number, etc. at a later date should be informed to the mutual fund immediately. In order to further ease out the investment procedure for the investors, Mutual Funds offer the following options in addition to the lumpsum investment:

- 01 Systematic Investment Plans:** Facility to invest fixed amounts in a particular scheme at regular intervals.
- 02 Systematic Withdrawal Plans:** Facility to withdraw fixed amounts from a particular scheme at regular intervals.
- 03 Systematic Transfer Plans:** Facility to transfer funds from one scheme to another at regular intervals.

27

Product Labelling of Mutual Funds

As per SEBI guidelines, mutual fund schemes are to be labelled according to the level of risk involved and the same is to be depicted on the risk-o-meter. The risk-o-meter with different labels of risk is depicted as below:

- a) Low: Principal at low risk
- b) Low to Moderate: Principal at moderately low risk
- c) Moderate: Principal at moderate risk
- d) Moderately High: Principal at moderately high risk
- e) High: Principal at high risk
- f) Very High: Principal at very high risk

- Risk-o-meter is evaluated on a monthly basis.

- Mutual Funds/ AMCs shall disclose the Risk-o-meter along with portfolio disclosure for all their schemes on their respective websites and on AMFI website within 10 days from close of each month.

Investors should not be carried away by commission/gifts given by agents/distributors for investing in a particular scheme. On the other hand they must consider the track record of the mutual fund and should take objective and informed decisions.

28

Exchange Traded Funds (ETF)

An Exchange traded fund (ETF) is a security that tracks an index, commodity, bonds, or a basket of assets like an index fund and is traded in the securities market. In simple words, ETFs are funds that track indices such as Sensex, Nifty, etc. When you buy units of an ETF, you actually buy units of a portfolio that tracks the performance of the index. ETFs just reflect the performance of the index they track.

Unlike regular mutual funds, ETFs trade like a common stock on the stock exchange and the price of an ETF changes as per the trading in the market takes place. The trading value of an ETF depends on the net asset value of the underlying assets that it represents. ETFs, generally, have higher daily liquidity and lower fees than mutual fund schemes.

29

SEBI Complaints Redress System (SCORES)

In case of any complaint related to the securities market, you may first approach the concerned intermediary or company. The concerned intermediary or company shall facilitate your complaint redressal. In case the grievance remains unresolved, you may approach the concerned Stock Exchange or Depository against your stock broker or listed company.

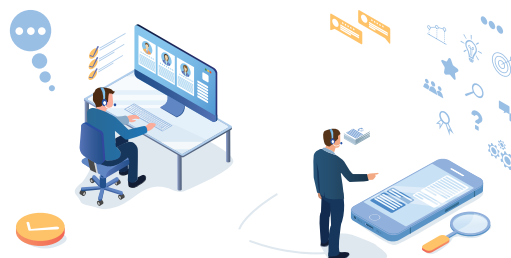
If you are still not satisfied with the redressal, you may lodge a complaint with SEBI through a web based centralized grievance redressal called SCORES (SEBI Complaints Redress System). The address of the SCORES portal is <http://scores.gov.in>. Investors can also lodge their complaints using the SCORES mobile App while is available on Android and iOS platforms. To know more about SCORES, you may call SEBI Toll-Free helpline numbers - 1800 22 7575, 1800 266 7575. SCORES enables you to lodge your complaint, follow up and track the status of redressal of the complaint(s) online, at any time and from anywhere.

30

Investor Services Cell of Stock Exchange

Investor Services Cells cater to the needs of investors by resolving the queries of investors, resolution of investor complaints and by providing the Arbitration mechanism for quasi-judicial settlement of disputes.

The Stock Exchanges facilitate the redressal of the grievances of the investors through Investor Grievance Resolution Panel (IGRP) at NSE and Investor Grievance Redressal Committee (IGRC) at BSE Ltd and MSE.

In order to facilitate the convenience to the investors in redressing their grievances, these Exchanges have their Investor Service Centers at the various regions spread across the country. The detailed lists of these centers are available on the websites of these Exchanges.

Arbitration Mechanism

Arbitration refers to a quasi-judicial process of settlement of disputes between Stock Broker and investor. When one of the parties feels that the complaint has not been resolved satisfactorily either by the other party or through the complaint resolution process of the Exchange, the parties may choose the route of arbitration process available with Stock Exchange.

For further information regarding the list of investor service centres, process of arbitration and fees and charges involved, you may visit the websites of respective stock exchanges.

Information about Unclaimed Shares/ Unpaid Dividend Amount - IEPF

Investor Education and Protection Fund (IEPF) has been established under Section 125 of Companies Act, 2013 and for promotion of investors' awareness and protection of the interests of investors. IEPF Authority is a statutory body, constituted under the provisions of Companies Act, 2013.

All dividends and Shares which remain unpaid or unclaimed for seven consecutive years, are transferred by respective companies to Investor Education and Protection Fund Authority (IEPF). Investor or his representatives need to submit their claim to IEPF Authority to receive unpaid dividend and/or unclaimed shares.

For more details, investors can visit <http://www.iepf.gov.in/IEPF/refund.html>

ANNEXURE – I

(Do's and Don'ts for investing / trading in securities market)

- ▶ You may consult with a SEBI registered Investment Advisor for your investment needs in securities market
- ▶ Invest in a scheme/product depending upon your investment objective and risk appetite.
- ▶ Insist on a valid contract note/ confirmation memo for trades done within 24 hours of the transaction. Keep track of your portfolio in your demat account on a regular basis.
- ▶ Read all the documents carefully before signing them.
- ▶ You should carefully note all the charges/ fees/ brokerage that are applicable on your accounts and keep a record of the same.
- ▶ Keep a record of documents signed, account statements, contract notes received and payments made.
- ▶ Periodically review your financial needs / goals and review the portfolio to ensure that the same are possible to achieve.
- ▶ Always pay for your transactions using banking channel, i.e. no dealing in cash.
- ▶ Always keep your information updated. Inform your stock broker / depository participant whenever there is change in your address or bank details or email ID or mobile number. Since SIM cards now have the feature of getting ported to different service providers, investors may keep single mobile numbers attached with their respective accounts. (Mobile number is the key to all important transactions.)
- ▶ Avail nomination facility for all your investments. Multiple nominations are allowed in demat account.
- ▶ Get your running accounts settled periodically (once in 30 / 90 days, as opted by you).

- ▶ Keep a regular check of your running account.
- ▶ Examine and review your trading account periodically.
- ▶ Regular checking of daily SMS and email from Exchange regarding trades done on that day.
- ▶ Regular checking of Monthly SMS and email from Exchange regarding funds and securities balances of the investors maintained with the Trading Member.

Don'ts

- ▶ Don't borrow money for investment.
- ▶ Don't deal with unregistered brokers / other unregistered intermediaries.
- ▶ Don't pay more than the agreed brokerage/charges to the intermediary.
- ▶ Don't execute any document with any intermediary without fully understanding its terms and conditions.
- ▶ Don't sign any blank form or Delivery Instruction Slips.
- ▶ Don't issue general power of attorney (PoA) in favour of the Stock Broker/ Depository Participant. Exercise due diligence by issuing a very specific one, if you want to issue a PoA.
- ▶ In case of disputes, file written complaint to intermediary/ Stock Exchange/SEBI within a reasonable time.
- ▶ Dabba Trading is illegal. Even if it appears that you are saving on costs, do not indulge in Dabba Trading as it offers no benefits of safe and guaranteed trades done on Stock Exchanges.
- ▶ Do not rely on making your investment decisions on hot tips as a person who wants to offload securities which may not be marketable may be indulging in it. Disseminating hot tips is also an illegal activity which should be reported to SEBI.
- ▶ Never share your password for online account with anyone. Do change the passwords frequently.
- ▶ Don't fall prey to Ponzi schemes, unregistered chit funds, unregistered collective investment or unregistered deposit schemes.
- ▶ Don't forget to strike off blank spaces in your KYC documents.
- ▶ Don't opt for digital contracts, if you're not familiar with computers.

ANNEXURE - II (Rights and Obligations of Investors)

Rights of Investors

- ▶ Get Unique Client Code (UCC) allotted from broker.
- ▶ Get a copy of KYC and other documents executed from intermediary.
- ▶ Get trades executed in only your UCC.
- ▶ Place order on meeting the norms agreed to with the Member.
- ▶ Get best price.
- ▶ Get the contract note for trades executed.
- ▶ Ask the details of charges levied.
- ▶ Receive funds and securities on time.
- ▶ Receive statement of accounts from trading member.
- ▶ Ask for settlement of accounts.
- ▶ Get statements as per agreed schedule.

Obligations of Investors

- ▶ Execute Know Your Client (KYC) documents and provide supporting documents.
- ▶ Understand the voluntary conditions being agreed with the trading member.

- ▶ Understand the rights given to the Trading Members.
- ▶ Read Risk Disclosure Document.
- ▶ Understand the product and operational framework and deadlines.
- ▶ Pay margins in time.
- ▶ Pay funds and securities for settlement in time.
- ▶ Verify details of trades.
- ▶ Verify bank account and DP account for funds and securities movement.
- ▶ Review contract notes and statement of account.

34

ANNEXURE - III (Caution against Unregistered Investment Advisers)

Caution against Unregistered Investment Advisers

SEBI registers Investment Advisers under SEBI (Investment Advisers) Regulations, 2013 [Last amended on July 03, 2020]. "Investment Adviser" means any person, who for consideration, is engaged in the business of providing investment advice to clients or other persons or group of persons and includes any person who holds out himself as an investment adviser, by whatever name called.

The aim of the Regulation is to regulate "investment advice" which refers to advice relating to investing in, purchasing, selling or otherwise dealing in securities or investment products, and advice on investment portfolio containing securities or investment products, whether written, oral or through any other means of communication for the benefit of the client and shall include financial planning: Provided that investment advice given through newspaper, magazines, any electronic or broadcasting or telecommunications medium, which is widely available to the public shall not be considered as investment advice for the purpose of these regulations. Investment Advisers are supposed to obtain registration from SEBI and follow the Code of Conduct.

It is illegal to act as Investment Adviser without SEBI registration. SEBI is making concerted efforts to stop such illegal activity. Some unscrupulous and ignorant entities may not get themselves registered and, or, may not follow the Code of Conduct. Investment Advisers have to limit themselves to giving advice and they do not handle cash or securities.

Some of the malpractices in connection with the activities of registered and unregistered entities acting as Investment Advisers (IA) reported to SEBI comprise of the following:

-

Assured returns being offered by the investment advisers to the clients.
-

Charging exorbitant fees from client with a false promise of handsome returns.
-

Mis-selling by IA without adhering to the risk profile of the client to earn higher fees. On receiving complaints for refund of fees from client for loss incurred, IA offer higher risk products to clients with a promise that they will recover their losses.
-

Trading on behalf of the clients.
-

Automatically upgrading or changing the service to higher risk products, not matching with the client profile and without the consent of the client.
-

Poor service by the IA causing loss of money to the clients. - Refund related issues.

Investors therefore need to be aware and guard themselves against above mentioned practices present in the market and deal with caution with entities claiming expertise in capital markets. Investors are advised to take advice for investment only from entities registered under SEBI (Investment Adviser) Regulations, 2013 [Last amended on July 03, 2020].

The list of such entities is available at the following website: <https://www.sebi.gov.in>.

Do's and Don'ts while dealing with Investment Advisers

Do's	Don'ts
Always deal with SEBI registered Investment Advisers.	Do not deal with unregistered entities.
Check for SEBI registration number. The list of all SEBI registered Investment Advisers is	Don't fall for stock tips offered under the pretext of investment advice.

available on SEBI website. (https://www.sebi.gov.in)	Do not give your money for investment to the Investment Adviser.
Ensure that the Investment Adviser has a valid registration certificate.	Don't fall for the promise of assured returns.
Pay only advisory fees to your Investment Adviser.	Don't let greed overcome rational investment decisions.
Make payments of advisory fees through banking channels only and maintain duly signed receipts mentioning the details of your payments.	Don't get carried away by luring advertisements or market rumours.
Always ask for your risk profiling before accepting investment advice.	Avoid doing transactions only on the basis of phone calls or messages from any Investment Adviser or its representatives.
Insist that Investment Adviser provides advisory strictly on the basis of your risk profiling and take into account available investment alternatives.	Don't take decisions just because of repeated messages and calls by Investment Advisers.
Ask all relevant questions and clear your doubts with your Investment Adviser before acting on advice.	Do not fall prey to limited period discount or other incentive, gifts, etc. offered by Investment Advisers.
Assess the risk–return profile of the investment as well as the liquidity and safety aspects before making investments.	Don't rush into making investments that do not match your risk taking appetite and investment goals.
Insist on getting the terms and conditions in writing, duly signed and stamped. Read these terms and conditions carefully, particularly regarding advisory fees, advisory plans, category of recommendations etc. before dealing with any Investment Adviser.	
Be vigilant in your transactions.	
Approach the appropriate authorities for redressal of your doubts / grievances.	
Inform SEBI about Investment Advisers offering assured or guaranteed returns.	

ANNEXURE – IV (Unified Payment Interface (UPI) in ASBA)

Investors can now invest in IPOs by using Unified Payment Interface (UPI) as a payment mechanism. UPI is a system that powers multiple bank accounts into a single mobile application (of any participating bank), merging several banking features, seamless fund transfers & merchant payments into one single mechanism.

How to invest using UPI:

The process of investing in IPO through UPI involves 3 major steps as mentioned below:

A

Bidding through UPI: Investors should fill the bid details in the application form along with their UPI ID. The applications may be submitted with the intermediary who will upload the bid details along with UPI ID in the stock exchange bidding platform. The stock exchange will electronically share the bid details, along with investors UPI ID with the Escrow/ Sponsor bank appointed by the issuer company.

B

Blocking of funds: The Escrow/ sponsor bank will request the investor to authorize blocking of funds equivalent to applicant amount and subsequent debit of funds in case of allotment. Upon validation of block request by the investor, the funds would then be blocked in the investors account and the investors will be informed of the same.

C

Payment for shares post allocation process: Once the shares are allocated, the process of debiting of funds from investors account would take place and excess money would be unblocked. This process would take place on the basis of the authorization given by investor using UPI PIN at the time of blocking of funds.

Points to remember while using UPI for investing in IPO:

- Create your UPI ID with a bank whose name is mentioned in the 'List of Self-Certified Syndicate Banks (SCSBs) eligible to act as an Issuer Bank, available on website of SEBI.
- Use only those mobile applications and UPI handles that are mentioned in the 'List of mobile applications for using UPI in public issues available on website of SEBI.
- Submit your application forms with UPI as a payment mechanism only to a Syndicate Member, or a Registered Stock Broker, or a Registrar and Transfer Agent or a Depository Participant.
- The limit for IPO application is Rs.2 Lakhs per transaction on UPI and is available only for retail individual investors.
- Third party UPI ID or investors using a third party bank account will not be considered for allocation.

36

ANNEXURE - V (GLOSSARY)

Sr No	Abbreviation	Full Form
1.	AMC	Annual Maintenance Charges
2.	ASBA	Application Supported by Blocked Amount
3.	BSDA	Basic Services Demat Account
4.	CAS	Consolidated Account Statement
5.	CDSL	Central Depository Services (India) Limited
6.	Demat	Dematerialized
7.	DP	Depository Participant
8.	IA	Investment Advisers
9.	IGRC	Investor Grievance Redressal Committee
10.	IGRP	Investor Grievance Resolution Panel
11.	IPO	Initial Public Offer
12.	KIN	KYC Identification Number
13.	KYC	Know Your Client
14.	MII	Market Infrastructure Institutions
15.	MSE	Metropolitan Stock Exchange of India Limited
16.	NSDL	National Securities Depository Limited
17.	NSE Ltd.	National Stock Exchange of India Limited
18.	PAN	Permanent Account Number
19.	PoA	Power of Attorney
20.	SCORES	SEBI Complaints Redress System
21.	SEBI	Securities and Exchange Board of India
22.	SMS	Short Message Service
23.	UCC	Unique Client Code
24.	UID	Unique Identification

Investor Awareness Initiatives of SEBI

A. Resource Persons Programs :

- ▶ Financial education programs conducted by SEBI empanelled Resource Persons in tier II/ tier III cities/ towns and in their local languages for various target groups like retired persons, home makers, self-help groups, working executives, etc.

B. Visit to SEBI Programs :

- ▶ Investor awareness programs conducted for students from college, schools and professional institutes who visit SEBI offices for these programs.

C. Regional Seminars :

- ▶ Investor Education programs conducted by SEBI in coordination with Stock Exchanges, Depositories, AMFI, Commodities Derivatives Exchanges etc.

D. Investor Awareness Programs through Investors Associations (IAs) :

- ▶ Investor education programs in securities market conducted by SEBI recognised Investors Associations (IAs) in tier II/ tier III cities/ towns.

E. Investor Awareness Programs through Commodities Derivatives Trainers (CoTs) :

- ▶ Investor education programs in commodities derivatives conducted by SEBI recognised Commodities Derivative Trainers (CoTs) in tier II/ tier III cities/ towns.

F. Investor Awareness Programs through Securities Market Trainers (SMARTs) :

- ▶ Investor education programs in Securities Market conducted by SEBI recognised Securities Market Trainers (SMARTs) in tier II/ tier III cities/ towns.

Details of these Investors awareness programs can be found at SEBI Investor website:
<http://investor.sebi.gov.in>

FAQs and online resources available at websites of :

Website: www.sebi.gov.in

Investor website: <http://investor.sebi.gov.in>

Website : www.bseindia.com

Website : www.nseindia.com

Website: www.nsdl.co.in

Website : www.cdslindia.com

Website: www.msei.in

Securities and Exchange Board of India

SEBI Bhavan

Plot No.C4-A,'G' Block, Bandra Kurla Complex, Bandra (East), Mumbai - 400 051

Tel : +91-22-26449000 / 40459000 | Website: www.sebi.gov.in

Investor website: <http://investor.sebi.gov.in>

Interactive Voice Response System (IVRS): Tel : +91-22-26449950 / 40459950

Toll Free Investor Helpline: 1800 22 7575 and 1800 266 7575

For Investor complaints: <https://scores.gov.in>

BSE Ltd.

25th Floor, P. J. Towers, Dalal Street, Fort, Mumbai - 400 001

Tel. : 022 22721233/34

Website : www.bseindia.com

E-mail Id: is@bseindia.com

National Securities Depository Limited

Trade World, 'A' Wing, 4th & 5th Floors, Kamala Mills Compound,
Lower Parel, Mumbai - 400 013

Tel.: (022) 2499 4200 | Fax : (022) 2497 6351

Investor Helpline No. 1800 222 990

Website: www.nsdl.co.in

National Stock Exchange of India Ltd.

Exchange Plaza, C-1, Block G, Bandra Kurla Complex,
Bandra (E), Mumbai - 400 051

Tel No: (022) 26598100 - 8114

Fax No: (022) 26598120

Central Depository Services (India) Limited

Marathon Futurex, A Wing, 25th Floor, Mafatlal Mills Compound,
N. M. Joshi Marg, Lower Parel (E), Mumbai - 400 013.

Toll free help line: 1800-200-5533

Website : www.cdslindia.com

Metropolitan Stock Exchange of India Limited

Vibgyor Towers, 4th Floor, Plot No C-62, Opp. Trident Hotel

Bandra Kurla Complex, Bandra (E), Mumbai - 400 098

Office : +91 22 6112 9000